

SPRAWOZDANIE
DYREKCYI
C. K. WYŻSZEGO GIMNAZJUM REALNEGO
IMIENIA FRANCISZKA JÓZEFA
w Drohobyczu

za rok szkolny

1886.

W GRÓDKU.
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.
Z Drukarni J. Czajńskiego.
1886.

T R E Ś Ć.

1. Porównanie organizacyi dzisiejszych gimnazyów austryackich pod względem pedagogicznym i dydaktycznym z gimnazjami, w Polsce przez Komisją edukacyjną zaprowadzonymi. (zakończenie rozprawy z r. 1885) przez Michała Wagilewicza.
2. Wiadomości szkolne przez Dyrektora.

ms. inuk. Spr. 35

**Porównanie organizacyi
dzisiejszych gimnazyów austryackich
pod względem
pedagogicznym i dydaktycznym
z gimnazyami w Polsce,
przez Komisją edukacyjną zaprowadzonymi.**

(Dalszy ciąg i zakończenie rozprawy z r. 1885.)

przez

MICHAŁA WAGILEWICZA.

(Die heutigen Gymnasien in Oesterreich mit den im ehemaligen Königreiche Polen durch die Commission für Unterricht und Erziehung eingerichteten Gymnasien in pädagogischer und didaktischer Beziehung zusammengestellt).

(Fortsetzung und Schluss der Abhandlung vom J. 1885.)

**IV. Przegląd historyczny rozwoju gimnazyów
austryackich do roku 1849.**

W Austrii do połowy XVIII. wieku przechodziło szkolnictwo te same prawie koleje, co w Polsce. I tu były szkoły średnie przeważnie w ręku Jezuitów *), obok których trudnili się wychowaniem młodzieży Benedyktyni a od połowy XVII. wieku XX. Pijarzy. **) Rozkład nauk w szkołach jezuickich był taki sam jak w Polsce ***); XX. Jezuici umieli zachować

*) Sprowadził ich do Austrii Ferdynand I. w r. 1550; w c. lery lata później założyli kolegium i szkoły wyższe w Wiedniu. Ob. A. Beer i Fr. Hoehegger, Die Fortschritte des Unterrichtswesens in den Culturstaaten Europas, Wien 1867 t. I. str. 267.

**) Tamże.

***) Por. tamże str. 268.

i tu zupełną niezależność i usunąć się z pod wpływu i kontroli rządu.

Przeciw temu izolowanemu stanowisku podnosiły się częstokroć głosy wpływowych organów rządowych i wywołały w końcu patent cesarski z dnia 16. listopada 1735. r. „*O porządku i urządzeniu szkół*“, mocą którego niektóre zmiany w systemacie szkół jezuickich zarządzono i takowe pod kontrolę rządu poddano.*)

Jednakowoż rozporządzenie to nie wydało na razie pożądaných owoców: system nauczania pozostał mniej więcej ten sam. Dopiero od Maryi Teresy datuje się rzeczywista jego reforma.

W roku 1753. wydała cesarzowa Marya Teresa pierwsze ogólne „Przepisy dotyczące się przyszłego urządzenia studyów humanistycznych i filozoficznych.“ Takowe nakazywały w szkołach średnich naukę geografii, arytmetyki i języka greckiego tam, gdzie go dotąd nie udzielano.

Studya filozoficzne miały trwać dwa lata; trzech profesorów miało w dwudziestu godzinach tygodniowo wykładać, w pierwszym roku: wstęp do filozofii, logikę, metafizykę i matematykę — w drugim roku naturalną historję, fizykę i etykę (filozofją moralną, fil. prawa, politykę i ekonomję). Dyrektorów dla tych zakładów oraz dwóch zaprzysiężonych egzaminatorów mianowano z pomiędzy duchowieństwa świeckiego; klasztorom wolno było dla swoich kleryków utrzymywać filozoficzne kursy, jednakowoż z tą samą organizacją.**)

Tym sposobem doznało już wyłączne panowanie Jezuitów w szkołach średnich dotkliwego ciosu.

W roku 1760. ustanowiono nadworną Komisję naukową (Studienhofcommission), której zadaniem było czuwać, żeby każdy poddany według swego stanu i powołania odpowiednie wykształcenie otrzymał. W tym celu miała się postarać Komisya o zdatnych nauczycieli i jednolitą, zupełną, trwałą i praktyczną szkół organizacją.

*) Tamże str. 269 i następna.

**) Ob. Grundriss einer einheitlichen Mittelschule von K. Kunz. Krakau 1885, str. 4 i następna.

We wszystkich szkołach miejskich i wiejskich miał być język niemiecki zaprowadzony; wszystkie szkoły łacińskie, gimnazya i szkoły zakonne, istniejące już akademie i uniwersytety, wreszeie w projekcie będąca akademie umiejętności we Wiedniu miały rzeczonęj komisyi podlegać. *)

Była więc już najwyższa nadzorcza władza, chodziło tylko o wypracowanie planu organizacyjnego dla szkół, nad którymi nadzór jęj miał się rozciągać. Kiedy się w kołach uczonych i wpływowych nad wypracowaniem takiego planu naradzano, nastąpiło zniesienie zakonu XX. Jezuitów (21. czerwca r. 1773.), przez co około 200 szkół w funkeyi swęj ustało.

Spodziewać by się należało, że fakt tak wielkięj dla szkolnictwa doniosłości powinien był sprowadzić zupełną reformę dotychczasowego systemu wychowania publicznego, atoli zmiany, które na tēm polu rzeczywiście poczyniono, nie odpowiadały w zupełności oczekiwaniu.

Jak w Polsce użyto tēż i w Austryi znacznej części majątku pojezuickiego na fundusz naukowy, ale z braku sił nauczycielskich i z innych przyczyn zwinęto niektóre wyższe zakłady naukowe lub przeistoczono je na szkoły niemieckie.**)

W roku 1774. został plan nauk na kursie filozoficznym zorganizowany. Kurs ten trwał dwa lata: w pierwszym roku uczono logiki, metafizyki, etyki i matematyki; w drugim fizyki i matematyki stósowanej. Naukę polityki pozostawiono wydziałom prawniczym; historia powszechna i historia naturalna, wyższa matematyka i astronomia, estetyka, klasyczna i niemiecka literatura, jako tēż nauka nowszych języków zostały przedmiotami nadobowiązkowymi; za to nauka matematyki i fizyki stała się obowiązkową nawet dla kandydatów teologii, którzy według planu z r. 1753. od nięj byli uwolnieni.***)

Organizacya szkół średnich nie postępywała tak raźnie. Projekt jęj opracował Matthes von Hess, profesor dziejów

*) Por. A. Beer i Fr. Hohegger, Fortschritte, t. I. str. 270 i następna.

**) Por. Kunz, Grundriss... str. 5 i A. Beer i Fr. Hohegger, Fortschr... t. I. str. 278.

***) Ob. Kunz Grundriss... str. 5.

powszechnych i literatury w uniwersytecie wiedeńskim; takowy był podstawą obrad ustanowionej do tego w r. 1774. Komisji szkolnej.

Hess w planie swoim zatrzymał dotychczasowy dwustopniowy podział szkół średnich na właściwe gimnazya i akademie. Także liczba klas została niezmienną: gimnazyum liczyło pięć klas, akademie dwa kursy. W doborze materiału naukowego zamierzył, biorąc *assumpt* z urzędzeń szkół saskich, hannowerskich i wirttemberskich, powiększyć najprzód liczbę przedmiotów naukowych i żądał, aby podstawą lektury łacińskiej byli tylko klasyczni pisarze (średniowiecznych, aby z niej wykluczono), aby nauka języka greckiego została wszędzie wprowadzoną, tudzież nauka języka niemieckiego i krajowych tam, gdzie niemiecki nie był językiem ojczystym. Również udzielaną miała być nauka historii i geografii, matematyki, nauk przyrodniczych i rysunków jako przedmiotu nadobowiązkowego. Do wprowadzenia w życie tego planu potrzeba było odpowiednich sił nauczycielskich. Hess nie wykluczał wprawdzie, jakto inni przed nim czynili, osób stanu zakonnego od zawodu nauczycielskiego, domagał się wszakże, ażeby w braku odpowiednich sił w kraju, sprowadzić takowe z zagranicy, choćby z krajów protestanckich.

Różność zdań w gronie samejże komisji szkolnej a przede wszystkim brak sił nauczycielskich, były powodem, że wyborny plan Hessa, mający tyle podobieństwa do programu St. Konarskiego dla szkół Pijarskich w Polsce, nie wszedł w wykonanie. *) Miasto tego pojawił się w roku 1776. patent nadworny, normujący naukę w szkołach średnich na podstawie dawnego systemu pijarskiego. **)

Następująca tabela przedstawia nam plan lekcyjny szkół w ten sposób zorganizowanych: ***)

*) Por. A. Beer i Fr. Hohegger, Fortschritte... t. I. str. 292 i następne.

**) Tamże str. 297.

***) Tabela ułożona podług Kunza Grundriss... str. 7.

Tab. II

Klasa	Język łaciński	Język grecki	Historja	Geografia	Matematyka	Nauki przyrodnicze
I.	Nauka o formach, łatwiejsze reguły zo- składni, wiersze z Alwara i stosowne ustępy z Commeniusa „Orbis Pictus“	Grecki alfabet przez pół go- dziny	Hist. biblijna	Geogr. Niemiec	Arytmetyka wykł. w jęz. niemieckim	—
II.	Koniec składni tłóm., de civilitate morum puerilium. Kurs II. Chrestoma- tya Chompiego.	Gramatyka do czasownika	oryentalna i grecka	dto i geogr. starożytna	jak wyżej	Historja naturalna
III.	„De puritate sermonis latini“, epistologra- phia i prosodia, dalszy ciąg chrestomatyj.	Nauka o czasowniku	Hist. rzymska	Geogr. północnej, zachodniej i po- łudniowej Eur. geog. starożytna	jak wyżej	„
IV.	Zasady wymowy — dalszy ciąg lektury z chresto- maty	Języka tego udział w osobny naucey w dziełach rektoreyjnyc	Hist. Niemiec	Geogr. wschodniej Europy	Arytmetyka wykł. w jęz. łacińskim	„
V.	Mytologia poetyczna elokuca i imitacya łac. i niem. cwi- czenia stylistyczne.		Hist. austriacka	Geogr. Azji, Afryki i Ame- ryki	Algebra i po- czątki geometryi	Fizyka

O całkowitej i gruntownej reformie szkół średnich a mianowicie o utworzeniu osobnego świeckiego stanu nauczycielskiego nie było odtąd w Austrii przez długi czas wzmianki. owszém po przemijających i pozornych tylko ulepszeniach na początku XIX. wieku nastąpił na tém polu zastój i upadek. *)

Za Józefa II. nie doznała nauka w szkołach średnich osobliwszych zmian, chociaż monarcha ten wychowaniem publiczném w swych krajach dziedzicznych gorliwie się zajmował. Trzeźwy i praktyczny zmysł cesarza, który się także w jego instrukcyach z r. 1781. dla szkół wydanych odbija, nie przyniósł bynajmniej dla nauki korzyści. Wtłoczywszy, że tak powiem, nauczyciela w ciasne ramy książki szkolnej **) stłumiły w nim rzeczony instrukcyje wszelką indywidualność: nauka stała się martwém memorowaniem ustępów, ztąd — odtąd z książki zadawanych, a szkoła nie miejscem ku oświeceniu umysłu, ale zakładem ku ćwiczeniu pamięci służącym.

Leopold II., następca Józefa, był wielkim miłośnikiem sztuk i umiejętności a posiadał i sam wysokie wykształcenie umysłowe; po nim tedy spodziewano się dla szkolnictwa w Austrii nowej ery. I rzeczywiście nie zawiódł cesarz oczekiwania, już w kwietniu r. 1790. ustanowił Komisją, urządzeniem nauk zająć się mającą (Studien-Einrichtungs-Commission), której także wypracowanie nowego planu naukowego powierzył. ***)

Wszelkie dotychczasowe projekta reformy rozbijały się już to o brak sił nauczycielskich, sposobnych do jej wykonania, już to o niechęć samych nauczycieli dla wszelkich nowości na polu szkolnictwa. Ażeby nauczycieli dla zamierzonej reformy pozyskać, postanowiła Komisya wciągnąć ich w swój interes i zo-

*) Por. A. Beer i Fr. Hoehegger, Fortschritte... t. I. 298.

**) „Ueberhaupt habe man sich an die vorgeschriebenen Bücher genau zu halten und den Missbrauch, mittelst dessen die Professoren sich manchmal in Explicationen, Notaten, Supplementen, Uebersetzungen und dergl. ihre unzeitige Gelehrsamkeit ausgekramt, die Schüler mit ihrem Eigendünkel geplagt, die kostbare, zu nützlichen Lehren und Uebungen anwendbare Zeit aber verdorben haben, zu vermeiden.“ Por. tamże l. c.

***) Ob. A. Beer i Fr. Hoehegger, Fortschritte... t. I. str. 305.

stawić im znaczny wpływ na rozwój wychowania publicznego. W tym celu powierzono w zakładach publicznych kierownictwo pedagogiczne i dydaktyczne gronom nauczycielskim; w każdej prowincyi ustanowiono komisją naukową, składającą się z sześciu członków, mianowicie: z czterech przedstawicieli każdego ze czterech wydziałów uniwersyteckich, z jednego przedstawiciela gimnazyów i z jednego szkół normalnych. Komisya miała obradować nad wszystkimi sprawami, dotyczącymi się stanu nauczycielskiego, jój też przysługiwało prawo proponowania kandydatów na opróżnione posady. Najwyższą instancją była kancelarya nadworna. Płaca nauczycieli, dotychczas nadto skromna, podwyższoną być miała przez remunera-cye z nadwyżek opłaty szkolnej, wynoszącej od czasów Józefa II. dla gimnazyów 8—12 złr., dla liceów 18 złr. *)

Rozporządzenia te, świadczące o rzetelnym zamiarze zreformowania zakładów naukowych, skończyły się wszelako tylko na dobrych chęciach: panowanie Leopolda II. trwało za krótko, ażeby zamierzone reformy w całości mogły być w życie wprowadzone.

Tymczasem przewrót we Francyi wywołał w Austryi obawę, ażeby wolność organom uczącym zostawiona nie wydała tu podobnych owoców — postanowiono tedy powrócić do dawnego systemu ścisłej kontroli nauki i uczących.

W roku 1795. ustanowiono rewizyjną Komisję naukową (Studien-Revisions-Commission), której zadaniem było dotychczasowe urządzenie zbadać i stosowny nowej organizacyi projekt przygotować.

Komisya ta dąży nie dwuznacznie do tego, aby umysłów poddanych austr. nie wzbogacać zbytnio w wiedzę, któraby mogła w nich rozmaite, dla dotychczasowego porządku niebezpieczne, wzbudzić idee, ale usiłuje każdemu, podług jego stanu i potrzeby, stosowną dozę wykształcenia i wiedzy odmierzyć. **)

Narady komisyi trwały od r. 1795. do 1799. Plan re-

*) Ob. A. Beer i Fr. Hohegger, Fortschritte des Unterrichtswe-sens t. I. str. 305 i następna.

**) Ob. tamże str. 307 i następne.

formy zakładów naukowych zakresłony był na wielką skalę, ale rezultaty nie odpowiadały* nawet w części oczekiwaniom. *)

Znaczniejszej reformy doznały gimnazya dopiero w r. 1805.

Według tej reformy dzieliły się one na dwie kategorie: na pięcioklasowe o pięciu nauczycielach bez katechety i sześcioklasowe o sześciu lub siedmiu nauczycielach (ostatnie tylko w miastach, gdzie były licea i uniwersytety.) Klasy nazwane były według przedmiotów, które w nich główny materiał naukowy stanowiły. I tak: pierwsza nosiła nazwę Principia, druga Grammatica, trzecia Syntaxis. W zakładach sześcioklasowych była jeszcze Infima, czyli Parwa jako kurs przygotowawczy do zwyczajnych klas gimnazyalnych. Dwie najwyższe klasy nosiły nazwy Poesis i Rhetorica i w nich wykładano głównie zasady poezyi i wymowy.

Prócz języka łacińskiego, w którym spoczywał właściwy punkt ciężkości całej nauki, uczono w szkołach średnich matematyki, historii powszechnej, geografii i nauk przyrodniczych, a w trzech najwyższych klasach także języka greckiego jako obowiązkowego. Nauka realnych przedmiotów miała w ten sposób na wszystkie klasy być rozdzieloną, aby bez szkody dla głównego przedmiotu uczeń w nich tyle nabył wiadomości, ile do dalszego w nich kształcenia się było mu niezbędnem.**)

Najważniejszym jednakże punktem tej reformy było ustanowienie nauczycieli fachowych. W każdym zakładzie miało być trzech do czterech filologów a dwóch do trzech profesorów dla reszty przedmiotów. Żadnemu z nich nie wolno było nawet pojedynczych godzin z innego fachu udzielać. Prócz tego kreowano przy głównych gimnazyach po dwie posady adjunktów z płacą 300 zir. z obowiązkiem zastępowania rzeczywistych nauczycieli w razie słabości, lub gdy jakie miejsce opróżnionem zostało. ***)

*) Ob. A. Beer i Fr. Hoehger, Fortschritte des Unterrichtswesens, t. I. str. 313.

**) Ob. tamże str. 325.

***) Ob. tamże, l. c.

Następująca tabela przedstawia ogólną liczbę godzin naukowych na każdy przedmiot wyznaczoną i szczegółową dla pojedynczych klas:

Tab. III. Gimnazya pięcioklasowe o pięciu nauczycielach bez katechety.*)

Klasy	Nauka religii	Język łaciński	Język grecki	Historya i geografia	Matematyka	Nauki przyrodnicze	Liczba godz. w każdej klasie
I	godz. 2	godz. 9	—	godz. 3	godz. 2	godz. 2	18
II	" 2	" 9	—	" 3	" 2	" 2	18
III	" 2	" 9	godz. 2	" 3	" 2	—	18
I	" 2	" 9	" 2	" 3	" 2	—	18
II	" 2	" 9	" 2	" 3	" 2	—	18
Liczba godzin na każdy przedmiot	10	45	6	15	10	4	90

*) Wszystkie tabele zestawione są podług A. Beera i Fr. Hocheggera. Fortschritte etc. Dodatek str. VI. i następna.

Tab. IV. Gimnazjum sześcioklasowe o siedmiu nauczycielach (z katechetą.)

Klasy		Nauka religii	Język łaciński	Język grecki	Historja i geografia	Matematyka	Nauki przyrodnicze	L. godzin w każdej klasie
I	gramatyczne	godz. 2	godz. 9	—	godz. 3	godz. 2	godz. 2	18
II		„ 2	„ 9	—	„ 3	„ 2	„ 2	18
III		„ 2	„ 9	—	„ 3	„ 2	„ 2	18
IV		„ 2	„ 9	godz. 2	„ 3	„ 2	—	18
I	humanior.	„ 2	„ 10	„ 2	„ 2	„ 2	—	18
II		„ 2	„ 10	„ 2	„ 2	„ 2	—	18
Liczba godz. na każdy przedmiot		„ 12	„ 56	„ 6	„ 16	„ 12	„ 6	108

Rozdział godzin naukowych między nauczycieli:

a) w gimnazjum pięcioklasowem.

Tab. V.

Nauczyciel fachowy	Zajęcie służbowe	godzin tygodn.
filologii klasycz.	Zasady języka łacińskiego w kl. I. i II.	18
„	Gramatyka łaciń. kl. w. III. i j. grecki w III, IV i V.	15
„	Poetyka i retoryka w kl. IV. V.	18
geogr. i historyi	Historja i geogr. we wszystkich klasach	15
matematyki	Matematyka we wszystkich klasach i hist nat w I. i II.	14
katecheta	Nauka religii we wszystkich klasach	10

a) w gimnazyum sześcioklasowém o sześciu nauczycielach :*)

Tab. VI.

Nauczyciel fachowy:	Zajęcie służbowe	godzin tygodn.
filologii klasycz.	Zasady języka łacińskiego w kl. I i II.	18
„ „	Gramatyka łacińska w kl. III. i IV.	18
„ „	Stylistyka, poetyka i retoryka w kl. V. i VI.	18
geogr. i historyi	Historja i geogr. we wszystkich klasach	18
matematyki	Matematyka we wszystkich kl. i hist. nat. w I. II. i III.	18
katecheta	Nauka religii we wszystkich klasach i język grecki w kl. IV. V. i VI.	18

w gimnazyum 6 klasowém o siedmiu nauczycielach.

Tab. VII.

Nauczyciel fachowy	Zajęcie służbowe	godzin tygodn.
filologii klasycz.	Zasady języka łacińskiego w kl. I. i II.	18
„ „	Gramatyka łacińska w kl. III. i IV.	18
„ „	Poetyka i zasady stylistyki w kl. V. grecki jęz w VI. (2 godz.).	12
„ „	Retoryka i stylistyka w kl. VI. grecki jęz. w IV. i V. (4 godz.).	14
geogr. i historyi	Historja i geografia we wszystkich klasach	16
matematyki	Matematyka we wszystkich klasach i historia naturalna w kl. I. II. i III.	18
katecheta	Religia i nauka moralna we wszystkich klasach	12

Równocześnie z organizacją gimnazyów zaprowadzono nowy porządek na kursach filozoficznych. Takowe trwały w liceach t. j. zakładach naukowych, w których obok właściwego gimnazyum były także kursy filozoficzne, dwa lata i obejmowały tylko najpotrzebniejsze przedmioty, przy uniwersytetach zaś trzy lata i miały podawać sposobność do zupełnego filozoficznego wykształcenia.

*) Nauczyciel matematyki był obowiązany obok swego przedmiotu udzielać także historii naturalnej lub języka greckiego(!), tak samo nauczyciel religii: nauczyciele, porozumiewszy się między sobą, obierali sobie zwykle ten przedmiot, do którego większą czuli skłonność. Ob. A. Beer i Fr. Hoehegger, Fortschritte etc. dodatek str. VII.

Przedmioty, których na filozofii uczono, dzieliły się zatem na trzy kategorie: a) takie, które miały służyć za podstawę do wszystkich wyższych nauk, b) takie, które stały w bliższym stosunku do którego z osobnych studiów fachowych, i c) takie, które wszystkich uczących się nie mogły obowiązywać, stanowiły bowiem same dla siebie niejako osobny fach.

Do pierwszej kategorii należały: 1. nauka religii (4 godz.) 2. filozofia (psychologia, logika, metafizyka i filozofia moralna, (8 godz.); 3. elementarna matematyka (8 godz.); 4. fizyka (8 godz.); 5. historia powszechna (6 godz.).

Nauka filozofii, matematyki i fizyki podawaną była w języku łacińskim. Na naukę języka greckiego wyznaczono dwie godziny tygodniowo, a więc na każdy z obu obowiązkowych kursów filozoficznych wypadało po 18 godzin tygodniowo.

Do drugiej kategorii należała nauka filologii greckiej dla przyszłych teologów, historii naturalnej dla przyszłych medyków i historii austriackiej dla przyszłych jurystów. Nauk tych udzielano na uniwersytetach w trzecim roku; liczbę godzin wykładowych, których najmniej było 14, mogli sobie słuchacze dowolnie uzupełniać, albo nauką estetyki (5 godz.), historią sztuki i umiejętności (4 godz.), pedagogiką (2 godz.), praktyczną geometrią pod nazwą „mathesis forensis“, nauką agronomii (2 godz.), lub technologią (2 godz.).

Całkiem wolną była nauka dyplomatyki, heraldyki, wyższej matematyki, astronomii i nowszych języków*).

Reforma ta, która w porównaniu z dawniejszymi nosi na sobie niezaprzeczone znamiona postępu, przetrwała zaledwie lat kilkanaście. Już w roku 1815. wystósowano do wszystkich prefektów i dyrektorów gimnazjalnych okólnik z zapytaniem, czy według zasad prawdziwej pedagogiki więcej nauka zyskuje na tém, gdy jej udzielają nauczyciele fachowi, czy klasowi, a zatem któremu z obu systematów pierwszeństwo dać należy. Większość była za nauczycielami klasowymi i odpowiednio też do tego postanowiono szkoły średnie zreformować. Dla jednostajności dodano w r. 1818. jeszcze jedną klasę gramatykalną tak, że wszystkie gimnazya liczyły odtąd po sześć klas; każda klasa miała

*) Ob. K. Kunz Grundriss etc. str. 9 i nast.

tylko jednego nauczyciela, który w niej wszelkich przedmiotów, z wyjątkiem religii, udzielał. Czterej nauczyciele klas gramatykalnych i dwaj humaniarów postępowali z uczniami swymi z klasy niższej do wyższej.

Także w przedmiotach naukowych poczyniono wielkie zmiany, a mianowicie: najwyższem rozporządzeniem z dnia 10. lipca i 20. września 1819. zniesiono nauki przyrodnicze w gimnazyach zupełnie i algebrę w klasach gramatykalnych. Nauka téj ostatniej miała być udzieloną w humaniorach w tym samym języku co na kursach filozoficznych a zatem w języku łacińskim. Liczbę godzin historyczno-geograficznych zredukowano na 13; za to naukę języka greckiego rozpoczynano już w trzeciej klasie gramatykalnej*).

Tab. VIII. Rozkład godzin naukowych podług planu z r. 1819.)**

Klasa	Nauka religii	Język łaciński	Język grecki	Geografia i historia	Matematyka	Liczba godzin tygodniow.
g o d z i n						
I	2	10	—	4	2	18
II	2	11	—	3	2	18
III	2	11	2	1	2	18
IV	2	11	2	1	2	18
V	2	10	2	2	2	18
VI	2	10	2	2	2	18
Liczba godzin na każdy przedmiot	12	63	8	13 ^e	12	108

Po wielu tedy zamierzonych innowacyach i reformach stanęło wreszcie szkolnictwo w Austrii na tym samym punkcie, z którego przed kilku set laty wyszło: system Jezuitów, cokolwiek przez Pijarów zmodyfikowany, został na nowo wprowadzony. Także kursy filozoficzne zostały podług nowego planu z 28. września 1824. w następujący sposób zreformowane.

*) Ob. A. Beer i Fr. Hoehegger, Fortschritte des Unterrichtswesens t. I. str. 228 i następna, także Dodatek str. VII. i nast. i K. Kunz Grundriss etc. str. 11.

**) Tabela ułożona została podług wskazówek, wziętych z cytowanych w nocie 1 autorów. (Ob. wyżej str. 1.)

Kursy przedmiotów obowiązkowych na uniwersytetach i liceach trwają tylko dwa lata i obejmują naukę religii (4 godz.), filozofią (8 godz.), matematykę (7 godz.), fizykę (8 godz.), łacińską filologią (4 godz.).

Dla uczniów pierwszego roku, była historia naturalna, dla drugiego roku, historia powszechna przedmiotem nadobowiązkowym.*)

Plan ten naukowy został do roku 1844. w gruncie niezmiennym. Tymczasem zaczęły się zewsząd podnosić głosy przeciw niedostatecznej organizacyi szkół średnich a mianowicie, że język niemiecki, nauki przyrodnicze i geometrya nie wchodzi w plan nauk gimnazyalnych, że nauka geografii i historii jest całkiem spaczoną, że nauka matematyki nie odpowiada celowi, że język łaciński jest dla greckiego wykładowym, że na kursach filozoficznych nagromadzono taką mnogość materiału fizyczno-matematycznego, iż ani nauczyciele ani uczniowie podać mu nie mogą. Na te zarzuty zarządziła nadworna komisya naukowa złożenie komisyi, mającej obradować nad reorganizacyą gimnazyów i kursów filozoficznych.

Dopiero w roku 1847. doznały zakłady średnie reformy na większą skalę, ale takowa została tylko w niektórych gimnazyach, a mianowicie w wiedeńskim, praskim, i medyolańskim na sześćioletnią próbę wprowadoną.**)

Według tego planu liczyło gimnazjum klas sześć: trzy niższe czyli gramatykalne i trzy wyższe humaniorów. System nauczycieli klasowych zatrzymano. Dwóch nauczycieli humaniorów i dwóch gramatykalnych postępowało z swoimi uczniami z niższej klasy do wyższej, zaś klasa III. i VI. miały stałych profesorów. Dla nauk matematyczno-przyrodniczych był przy każdym gimnazjum jeden nauczyciel fachowy; w gimnazjum medyolańskim zaprowadzono język włoski, w innych zaś niemiecki jako obowiązkowy i stąd liczbę godzin naukowych w każdej klasie podniesiono z 18 na 20.***)

*) Ob. K. Kunz, Grundriss etc, str. 12 i A. Beer i Fr. Hoehegger, Fortschritte des Unterrichtswesens, t. 1. str. 331 i nast.

**) Datę podaje K. Kunz, Grundriss str. 12.

***) Ob. A. Beer i Fr. Hoehegger Fortschritte etc. t. I str. 342.

Tab. IX. Rozkład godz. nauk. w każdej kl. według planu z r. 1847.

Klasa	Religia	J. łaciński	J. niemiecki lub włoski	J. grecki	Geogr. i hist.	Matemat. i nauki przyrod.	Licz. godz. tygodn.
I	godz. 2	godz. 10	godz. 2	—	godz. 3	godz. 3	20
II	" 2	" 10	" 2	—	" 3	" 3	20
III	" 2	" 10	" 2	—	" 3	" 3	20
IV	" 2	" 7	" 2	godz. 3	" 3	" 3	20
V	" 2	" 7	" 2	" 3	" 3	" 3	20
VI	" 2	" 7	" 2	" 3	" 3	" 3	20
L. godz. na każdy przedmiot	" 12	" 51	" 12	" 9	" 18	" 18	120

Taki był stan szkół średnich w Austrii do roku 1848.

Burzliwy ten rok wywołał także na polu edukacji nowe idee i dążności; dawniejsze usiłowania w tym kierunku znalazły obecnie sposobność wystąpienia z nową siłą i większą stanowczością, a wynikiem tych prądów była nowa organizacja gimnazyów, która zbudowana na podstawie doświadczeń w innych krajach Europy na tém polu nabytych, postawiła szkoły średnie austriackie w rzędzie najlepszych zakładów naukowych.

Kreowane w marcu r. 1848. Ministerjum Wyznań i Oświaty wprowadziło zaraz w początkach swego urzędowania niektóre zmiany w szkołach średnich krajowych, z których już stanowczego zwrotu w szkolnictwie austriackiem spodziewać się można było.*) I rzeczywiście ogłosiło ministerstwo rozporządzeniem z dnia 15. września 1849. l. 6467 po raz pierwszy „*Projekt organizacyi gimnazyów i szkół realnych w Austrii*“, który w głównych swych zasadach stanowi dotąd podstawę ustroju publicznej edukacji gimnazyalnej w Austrii.

V. Porównanie gimnazyów austriackich z szkołami wydziałowymi w Polsce.

a. Zadanie. Gimnazya austriackie mają to wspólne ze szkołami wydziałowymi w Polsce, że nie są zakładami naukowymi w ścisłym słowa tego znaczeniu, tylko zakładami wychowawczymi, nie zwracają zatem głównej uwagi na przedmioty naukowe, przez które się wykształcenia nabywa, ale na umysły jednostek, które temu wykształceniu się poddały.

Zadaniem szkół Komisyi edukacyjnej było: wychowywać młodzież na dobrych obywateli kraju, a zatem sposobić ją do posług krajowych i domowych zatrudnień. Taką a nie inną dążność mogły mieć szkoły Rzeczypospolitej, jeżeli wśród ów-

*) Już w lecie r. 1848. wydało Ministerjum rozporządzenie pod tytułem: „*Entwurf der Grundzüge des öffentlichen Unterrichtswesens in Oesterreich*“, mocą którego dwa lata kursów filozoficznych z gimnazjum połączono, oraz zostały gimnazya (odtąd 8 klas liczące) na dwa stopnie, gimn. wyższe i niższe (każde o 4 klasach) podzielone. Ob. Entwurf der Organisation der Gymn. u. Realschulen in Oesterreich, Wien 1849. str. 2.

czesnych stósunków godnie potrzebom kraju odpowiedzieć chciały. Weźmy naprzód na uwagę, jacy uczniowie do nich uczęszczali. Bogatsza szlachta, a tém mniej magnaci nie posyłali swych synów do szkół publicznych, woleli bowiem, hołdując modzie ówczesnej, trzymać dla nich metrów Francuzów a później wysłać ich za granicę rzekomo dla dokończenia wykształcenia. w rzeczywistości zaś po to, ażeby zarażeni cudzoziemszczyzną utracili resztę pietyzmu dla wszystkiego, co swojskie. Stan kmiecy dostarczał szkołom małego kontyngensu, więcej już stan mieszczański, zaś najliczniej uczęszczali do nich synowie średniej i uboższej szlachty, którzy po ukończeniu nauk wracali na zagon ojcowski, lub w służbie po dworach wielkich panów szukali zaopatrzenia.

Szkoła tedy, mając przyszłe powołanie przeważnej części swych wychowanków na względzie, musiała im dać stósowne wykształcenie t. j. zaopatrzyć ich w pewny zasób wiadomości, które im w dalszym życia zawodzie były potrzebne: uczono tu zatem rolnictwa, ogrodnictwa, mechaniki, architektury i innych przedmiotów, których, *dla braku osobnych na to zakładów naukowych w kraju, gdzieindziej nauczyćby się nie mogli.*

Także nauka prawa, udzielana w klasach wyższych, miała swoją racją, w rozległym bowiem państwie było wszystkiego dwa uniwersytety, a zatem tylko zamożniejsza młodzież, lub ci, którzy z umiejętności prawniczej zawód sobie zrobić chcieli, udawali się na dalszą naukę do Krakowa lub Wilna, większa zaś część zadowalała się tém, co w szkołach średnich nabyła, a przecież znajomość prawa i instytucyj własnego kraju także rolnikowi z zawodu przydać się może.

Wszelako przy całej tej praktycznej dążności nie zaniebывano w szkołach Komisji edukacyjnej przeciw ogólnego oświecenia umysłowego i utalentowany młodzieniec wynosił z nich należyte usposobienie do dalszego kształcenia się na uniwersytecie. A zatem były to szkoły bardzo dobre, — nie jeden powie, były lepsze od dzisiejszych gimnazjów austryackich.

Odkąd bowiem nowa organizacya została w życie wprowadzoną, odzywały się i jeszcze ciągle odzywają zarzuty, że gimnazya austryackie stawiają w obec uczniów wygórowane

żądania, że obarczają ich pracą umysłową w rozmaitych przedmiotach, słowem, że uczą za wiele a jednak bardzo mało tego, co by się uczniowi w późniejszym życiu przydało.

Zarzuty te są w gruncie niesłuszne, nie jest bowiem zadaniem gimnazyów dzisiejszych uczyć specjalnych umiejętności, ale jest ich zadaniem :

1. Podawać młodzieży wyższe ogólne oświecenie (posiłkując się przy tém w głównej części nauką starożytnych języków klasycznych i wykładem ich literatury);

2. Przygotowywać ją tém samém do pobierania ze skutkiem nauk uniwersyteckich.*)

Pierwszém tedy i główném zadaniem gimnazyów jest ogólne oświecenie, pod którem nowsza pedagogia rozumie rozwój umysłowy w ogóle, sposobiący człowieka do wszelkiej pracy duchowej, a w szczególności naukowej.***) Zapewne, że całe owe oświecenie ogólne i uzyskane przez nie przysposobienie nie na wiele przydałoby się w późniejszym życiu, gdyby młodzieniec na nauce gimnazyalnej poprzestać zechciał. Nauki te nie miałyby celu i obarczałyby niepotrzebnie umysł. Z tego stanowiska wychodząc, stara się projekt organizacyjny wytyczyć im cel i mieni je zakładami przygotowawczymi dla uniwersytetów.

Drugi tedy punkt określający bliżej stosunek dzisiejszych gimnazyów do życia i jego potrzeb jest dopełnieniem pierwszego; oba razem stanowią nierozłączną, organiczną całość.

Określając w ten sposób dążność dzisiejszych gimnazyów, obliczyli się autorowie projektu organizacyjnego dokładnie z wymaganiami czasu i ze stosunkami krajowymi.

Prawie wszystka młodzież dzisiejsza, zapisująca się do gimnazyów, szuka chleba w zawodach wymagających wyższego fachowego wykształcenia, którego nabyć można tylko na uniwersytetach i w zakładach im równorzędnych, — szkoły zatem średnie są już z konieczności przedsiódkami uniwersytetów

*) Ob. Projekt organizacyi, Rozdział I. § 1 str. 14.

**) Ob. Euz. Czerkawski, Rozprawy i wnioski komisji powołanej w r. 1879. przez galicyjską Radę szkolną krajową do zbadania sprawy reformy gimnazyów.

i dążyć mają do tego, aby w uczniach swych wzbudzić zdolność do skutecznego zajmowania się studjami uniwersyteckimi.

Wprawdzie większa przeciętnie część uczniów nie kończy wszystkich klas gimnazjalnych, jedni bowiem porzestają tylko na gimnazjum niższem, które według projektu organizacyjnego ma stanowić pewną dla siebie zaokrągloną całość; drudzy, ukończywszy zaledwie klas kilka, udają się do rozmaitych zawodów i o tych ostatecznie powiedziećby można, że mało z gimnazjum wynoszą pożytku, atoli dla tych istnieją w kraju, a przynajmniej istnieć powinny, liczne zakłady fachowe, które ich do obranego zawodu przygotować mogą.

A zatem gimnazya dzisiejsze austriackie podnoszą więcęj idealną stronę życia, podczas gdy szkoły średnie Rzeczypospolitej więcęj praktyczne cele miały na względzie, zaś jedne jak i drugie odpowiadają stósunkom i potrzebom krajowym. Pod względem dydaktycznym stoją gimnazya nasze wyżej od szkół Komisji edukacyjnej, za to nie wyrównują im pod względem pedagogicznym, o czém mowa będzie niżej.*)

b. Podział na stopnie. „Nie ulega wątpliwości, że kurs tyle lat obejmujący, jak gimnazjum, musi mieć tak co do treści jako też co do sposobu nauczania pewne stopnie.“ **) Nie jest bowiem możliwem, jeden przedmiot naukowy w nieprzerwanym ciągu podług pewnego systematycznego porządku uczniom podawać, nie powtarzając w późniejszych latach tych samych szczegółów, choćby już większej objętości i z większą gruntownością.

Kurs nauk gimnazjalnych dzieli się tedy na dwa stopnie, na gimnazjum niższe i wyższe. W pierwszém wykładaną ma być nauka w sposób więcęj popularny, uczniowie winni wynosić ztąd zaokrąglony do pewnej miary zasób wiedzy, sposobiący ich do praktycznych zawodów życia i do szkół specjalnych; z drugiej strony ma gimnazjum niższe usposabiać uczniów do pobierania tych samych nauk w gimnazjum wyższem, ale już w obszerniejszym zakresie i z większą gruntownością podawanych.

*) Ob niniejszej rozprawy str. 40 i nast.

**) Por. Czerkawski, Rozprawy i wnioski etc. str. 50.

Pytanie teraz, czy podział ten jest trafny i odpowiada swojemu założeniu?

Nie ulega wątpliwości, że podział nauki na stopnie jest dobry a nawet konieczny, atoli powinien iść ręka w rękę z rozwojem fizycznym i umysłowym ucznia. Na tém tle ugruntowany był podział trzystopniowy w szkołach jezuickich: pierwszy stopień wstępny (klasy gramatykalne), drugi pośredni (klasy humaniorów), trzeci najwyższy, kursy filozoficzne, które stanowiły przejście do nauk zawodowych. Komisya edukacyjna nie wyróżniła wprawdzie imiennie podziału na stopnie, ale z rozdziału przedmiotów na pojedyncze klasy tudzież ze sposobu ich podawania da się to samo troiste stopniowanie i w szkołach Rzeczypospolitej rozróżnić. Pierwsza i druga klasa stanowiły tu pierwszy stopień. przedmioty były podawane przez nauczycieli klasowych i stósowały się treścią do dziecinnego pojęcia uczniów, przeciętnie między dziesiątym a dwunastym rokiem życia zostających. Lata 13, 14, 15, są latami znanego w młodym wieku przejścia w rozwoju organizmu,*) usposobienie umysłowe zmienia się do tego stopnia, iż może przyjąć i strawić już rzeczy trudniejsze — stósownie téż do tego rozdzielona była nauka w klasach od trzeciej do piątej pierwszego roku; wykładali ją nauczyciele fachowi.

Z rokiem szesnastym zaczyna myśl młodzieńca nabierać odmiennego nieco od lat poprzednich nastroju, a umysł jego staje się przystępniejszym do pojęcia rzeczy, wymagających pewnej naukowej podstawy i dojrzałszej rozwagi — to téż w piątej klasie drugiego roku i szóstej uczono już logiki i prawa krajowego tak politycznego jako téż cywilnego, prawa natury, prawa narodów i ekonomii politycznej. Takie stopniowanie nauki opierało się na odstępach przez samą naturę wskazanych, było zatem racjonalne i skuteczne.

A czyż to samo da się powiedzieć o podziale naszych gimnazyów na niższe i wyższe? Wewnętrzny powodu takiego podziału trudno doprawdy dopatrzeć,**) uczniowie bowiem, wstęp-

*) Por. Czerkawski, Rozprawy i wnioski etc. str. 51.

**) Por. Tamże l. c.

pujący do klasy piątej, a zatem do wyższego gimnazjum, zaczynają przeciętnie piętnasty rok życia i nikt od nich takiej zmiany usposobienia wymagać nie może, iżby ono naraz stało się przystępniejszem dla nauki o wiele gruntowniejszej, niż w poprzednim roku.

Podział zatem gimnazyów austriackich nie opiera się na rozwoju umysłowym uczniów i nosi na sobie cechę dowolności, to też praktyka zawiodła oczekiwania, które początkowo przywiązywano do tego systematu. Wykład popularny w klasach niższych może być dobrą przygotowaniem do rozmaitych życia zawodów dla tych uczniów, którzy na nich nauki kończą; wszelako gimnazjum niższe jako kurs przygotowawczy do gimnazjum wyższego nie spełnia należycie swego zadania: brak mu należytej z niem spójni,*) przerwa bowiem kilkuletnia, dzieląca wykład niektórych przedmiotów realnych w gimnazjum niższem od ich wykładu więcej systematycznego w wyższych klasach, zaciera w pamięci uczniów szczegóły podanych im wiadomości do tego stopnia, iż niepodobna ich uważać za ową podwalinę, na którejby nauka w wyższem gimnazjum dalej budować mogła.

System dwustopniowości ma jeszcze jedną wielką wadę: przedmioty, których uczeń uczył się już w niższem gimnazjum a których naukę w klasach wyższych na nowo zaczynać potrzeba, tracą urok świeżości dla niego a miejsce ciekawości, z jaką pospolicie wiek młody zwraca się do rzeczy nowych, zajmuje lekceważenie i obojętność.**)

Także dla samych nauczycieli jest rzeczą nader trudną zachować przyzwoite granice w wymiarze żądań i już w pierwszym stopniu nie obarczać uczniów wiadomościami, które im dopiero w drugim podawane być mają. Szczególniej grzeszą przeciw temu w zbytniej swój gorliwości nauczyciele młodzi, nie posiadający jeszcze dostatecznej rutyny.

A zatem w szkołach Komisji edukacyjnej było stopniowe podawanie nauk więcej umotywowane, system zaś dwustopniowy

*) Por. Czerkowski, Rozprawy i wnioski etc. str. 53.

**) Por. tamże l. c.

w dzisiejszych gimnazyach nie ma racjonalnego uzasadnienia i praktyka wykazała dowodnie jego niedogodność. Należałoby go przeto zastąpić innym, rozwojowi umysłowemu uczniów więcej odpowiednim.

c. *Nauczyciele zawodowi*. Dawniej udzielano w gimnazyach nauki wedle stale przepisanych książek. System ten był tak dla uczniów jako też dla nauczycieli bardzo dogodnym, atoli z drugiej strony wtłaczał naukę w ciasne i niezmiennie ramy, po za które jej wystąpić nie było wolno i stał się powodem naukowego i pedagogicznego zastoju. W takim stanie rzeczy mógł bezpiecznie jeden nauczyciel wszystkich przedmiotów w jednej klasie udzielać, bo właściwie uczniowie ich sami z książek się uczyli, nauczyciel zaś miał tylko przestrzegać, czy uczący się rzetelnie swój obowiązek spełniają. W gimnazyach dzisiejszych pomnożono liczbę przedmiotów wykładowych i rozszerzono ich zakres stosownie do postępu umiejętności, trudno zatem wymagać, żeby jak dawniej tak i teraz jeden nauczyciel w każdej klasie podolał swoim obowiązkom i z równą znajomością rzeczy i z równym skutkiem uczynił zadość żądaniu instrukeyi.

Zarys organizacyjny przyjął tedy nie tylko w wyższém ale i w niższém gimnazjum system nauczycieli zawodowych t. j. takich, którzy dla poszczególnych przedmiotów lub ich gromad gruntownie się przysposobili.

Taki sam systemat wprowadziła była Komisya edukacyjna w szkołach Rzeczypospolitej z tą jednak odmianą, że dla dwu klas najniższych zatrzymała nauczycieli klasowych. Takie postępowanie jest fizycznie i psychologicznie uzasadnione. Nauka bowiem na tym stopniu rozwoju dzieciom podawana nie wymaga od nauczyciela takiego zasobu wiedzy, iżby jej z równym skutkiem we wszystkich przedmiotach udzielać nie mógł; trzymając zaś wszystkie przedmioty w jednym ręku, potrafił zachować stosowną miarę tak w udzielaniu jako też w żądaniach i tym sposobem usuniętą została możliwość przeciążenia uczniów. Jaką nauczyciele zawodowi przez zbytnią gorliwość dla swych przedmiotów przy terażniejszym systemie sprowadzić mogą. Także wzajemne poznanie się nauczyciela z uczniami, który ich

przez dwa lata prowadził, wywierało zbawienny wpływ na moralne i umysłowe wykształcenie młodzieży.

Zaprowadzenie takiego samego systemu w gimnazyach dzisiejszych jest nawet w klasach najniższych dla powiększonej liczby godzin wykładowych wręcz niemożliwe; to téż projekt organizacyjny (§ 97. str. 82.) ustanowił t. zw. gospodarzy klasowych, którzy mają dla swojej klasy być ową dośrodkową siłą, zapobiegającą rozszczepieniu się instrukcyi według przedmiotów i nauczycieli. Atoli praktyka długich lat wykazała, że system gospodarzy klasowych chyba pod względem dyscyplinarnym i administracyjnym wystarcza, zaś gwoździ osiągnięcia jednolitego i harmonijnego wpływania na uczniów ze strony nauczycieli, w jednej klasie zajętych, jest tylko środkiem połowicznym.

Ze stanowiska tego wychodząc, przepisało Wys. Ministerstwo W. i O. reskryptem z dnia 23. kwietnia 1882 l. 20416, ażeby nauka w klasach niższych, o ile możności, w ręku nie wielu nauczycieli skoncentrowaną została i aby ci sami przeprowadzali uczniów z klasy I. do IV.

A zatém gimnazya dzisiejsze okazują pod względem nauczania dążność do zaprowadzenia systemu w szkołach Komisji edukacyjnej praktykowanego, o ile takowy z ich ustrojem wewnętrznym da się pogodzić.*)

Jeszcze jednej pozwoliłbym sobie tu uwagi: chociaż system nauczycieli zawodowych jest już samym ustrojem dzisiejszych gimnazyów wskazanym, nie da on się przecież z całą ścisłością przeprowadzić osobliwie w gimnazyach, mających liczne klasy równorzędne, i mimo starań dyrekeyi, ażeby z przepisany systemem nie wchodzić w kolizyą, zmuszeni są nauczyciele, szczególnież suplenci, uczyć niekiedy przedmiotów, które z ich fachowem usposobieniem, nawet duchem, nie są pokrewne, jak n. p. języka greckiego i matematyki. Zaiste, taki nauczyciel musi być ideałem wszechstronnie wykształconego człowieka.

*) Taki sam lekki zwrot ku systematowi nauczycieli klasowych przebiega się w rozporządzeniu Ministerstwa Oświecenia z dnia 31. sierpnia 1852 r. do l. 9105, które poleca przy rozdziale lekcyj pomiędzy nauczycieli w niższem gimnazjum łączyć kilka przedmiotów w ręku jednego nauczyciela. Por. Czerkawski, Rozprawy i wnioski etc. str. 15.

d) *Plan naukowy. a Język wykładowy.*)* We wszystkich szkołach, tak niższych jakoteż i wyższych teraźniejszej Przedlitawii był do r. 1848. językiem wykładowym, równie jak urzędowym, język niemiecki, chociaż ludność tych krajów w znaczniejszej części słowiańskiego, zaś tu i owdzie romańskiego jest pochodzenia. W r. 1848. podjęły te plemiona usiłowania gwoili uzyskania praw historycznych i przyrodzonych w obrębie monarchii i zwróciły się w pierwszym rządzie przeciw jedynowładztwu języka niemieckiego w szkole i w urzędzie. Słusznym tym żądaniom niepodobna z jednej strony było odmówić, zwłaszcza w obec konstytucyi, ogłoszonej w Austrii na dniu 4. marca 1849. roku, atoli z drugiej strony można było przewidzieć, że wprowadzenie krajowych języków w szkołach pociągnie za sobą ogromne trudności, zwłaszcza w krajach o różnej narodowości. W tych ostatnich szczególniejsz stała się kwestya językowa trudnem do rozwiązania zagadnieniem, przyznać bowiem pierwszeństwo jednemu z używanych w kraju języków znaczyło tyle, co poniżyć inne; dla uniknienia więc tej kolizyi, wypadało powiększyć liczbę zakładów naukowych i każdemu z nich przyznać ten język wykładowy, który dla przeważnej części uczącej się młodzieży był rodowitym. Wszelako i to ustępstwo nie usuwałoby jeszcze wszelkich trudności, niektóre bowiem języki krajowe nie rozwinęły się w skutek wiekowego zaniedbania do tego stopnia w mowie i w piśmie, ażeby mogły być wykładowymi w szkołach. Mimo tych trudności przyzwala projekt organizacyjny z r. 1849., szanując uczucia narodowe, na wprowadzenie języków krajowych jako wykładowych; nadto poleca, ażeby w krajach o mieszanjej ludności, potrzebom wszystkich części stało się zadość i jedna w obec drugiej nie czuła się upośledzoną. Z tego też powodu dozwolono w niektórych gimnazyach innego języka wykładowego w klasach niższych a innego w wyższych, a nawet rozmaite przedmioty w jednej klasie mogły być w różnych językach wykładane. Praktyczne rozwiązanie zachodzących trudności

*) Por. Czerkawski, Rozprawy i wnioski etc. str. 6. i nast.

pozostawia projekt organizacyjny w każdym wypadku ocenie władzy prawodawczej.

Wprowadzenie języków krajowych do wykładu szkół średnich znalazło wielu przeciwników. Naprzód odezwały się liczne utyskiwania na brak uzdolnionych do nowych wymagań nauczycieli, także znaczna część duchowieństwa, arystokracji i wyższych urzędników powstała przeciw tej innowacyi w publicznych zakładach wychowawczych. Z tego też powodu został zamiar, w projekcie organizacyi wypowiedziany, tylko życzeniem, którego urzeczywistnienie długo na siebie czekać dało. *) W Galicyi dopiero w roku 1866. rozstrzygnął stano-

*) Rozporz. z dnia 12. września 1850. r. l. 7632 udzieloném Dyrekeyom gimn. reskryptem Prezydum krajowego z dnia 13. października 1850 r. l. 12.119 wydało Ministerstwo Ośw. następujące normy co do języka wykładowego w gimnazyach galicyjskich:

a) W zachodniej części kraju we wszystkich gimn. (w Rzeszowie, Tarnowie, Nowym Sączu, Bochni i w Krakowie u św. Anny) pozostaje jęz. polski jęz. wykładowym (był nim bowiem już od r. 1848). (Ob. Czerkawski Rozprawy str. 12). Jednakże nauka języka łacińskiego w kl. VII. i VIII., jęz. greckiego w kl. VIII. i historii i geografii od kl. III. ma się odbywać w jęz. niemieckim. J. polski i niemiecki są obowiązkowymi przedmiotami nauki; dla jęz. niem. przypada w kl. I. i II. po 6, w III. i IV. po 5 a w następnych klasach po 4 godziny tygodniowo. Jęz. ruski jest w tych zakładach przedmiotem nadobowiązkowym, zależnym od oświadczenia się rodziców.

b) W gimnazyach wschodniej części kraju pozostaje tymczasowo jęz. niemiecki wykładowym a jęz. ruski ma być dla wszystkich uczniów obowiązkowym przedmiotem. Dla jęz. niemieckiego przeznacza się liczba godzin, przepisana w projekcie organizacyjnym dla języka ruskiego, po dwie godziny w każdej klasie. Jęz. polski, podobnie jak jęz. ruski w zachodnich gimnazyach, jest przedmiotem nadobowiązkowym. Tylko w gimn. Dominikańskiem (obecnie Ilgiem) we Lwowie i w gimn. przemyskiem są oba języki krajowe współrzednymi i względnie obowiązkowymi. Rozporządzenie tyjące się dwóch wymienionych zakładów zostało później (Rozporząd. z dnia 21. lipca 1856 r. l. 9:30) i na inne gimnazya wschodniej części kraju rozciągnięte.

Przy gimn. t. zw. Dominikańskiem urządzone były prócz tego paralelki na wzór gimn. zachodnich, z których później powstało osobne gimnazjum im. Franć. Józefa we Lwowie. (Ob. sprawozdanie c. k. Rady szkolnej krajowej we Lwowie z r. 1885. str. 26 i nast.)

wczo sejm krajowy kwestyą języka wykładowego w szkołach krajowych w ogóle a w gimnazyach w szczególności. uchwalając projekt ustawy, według której miał być język polski językiem wykładowym dla wszystkich gimnazyów krajowych z wyjątkiem trzech t. j. gimnazjum drugiego we Lwowie i realnego gimn. w Brodach. którym pozostawiono język niemiecki (w Brodach w kl. niższych). tudzież gimn. akademickiego we Lwowie, któremu w czterech niższych klasach dozwolono języka wykładowego ruskiego.

Projekt ten uzyskał 22. czerwca 1867. najwyższą sankcyą i został od początku r. szk. 1868. w życie wprowadzony. *)

Komisya edukacyjna była o tyle szczęśliwsza, że przy wprowadzaniu języka ojczystego do wykładu w szkołach rzeczypospolitej nie natrafiła na tyle trudności ani też nie miała tyle przeciwnych prądów do zwalczania.

β Przedmioty naukowe**), które projekt organizacyi do rzędu środków, dających wykształcenie ogólne policzył, są następujące:

1. Nauka religii,
2. Języki a mianowicie:
 - a) język łaciński,
 - b) „ grecki,
 - c) „ ojczysty,
 - d) inne języki krajowe, używane w kraju koronnym, w którym gimnazjum istnieje,
 - e) język niemiecki,
 - f) obce języki (francuski, angielski i t. d.),
3. Geografia i historia,
4. Matematyka,
5. Historia naturalna,
6. Fizyka,

*) W skutek Ustawy krajowej z dnia 31. maja 1874. został jęz. ruski także w klasach wyższych wprowadzony (Ob. Dziennik ustaw i Rozporządzeń krajowych z r. 1874. część XXX. Nr. 45 str. 171.) Tudzież po uzupełnieniu gimn. brodzkiego utrzymał się na mocy Ustawy kraj. z dnia 8. kwietnia 1880. r. jęz. niem. jako wykładowy w klasach wyższych.

**) Per. Projekt organizacyi § 18. str. 19. i następna.

7. Filozofia i propedeutyka.
8. Kaligrafia,
9. Rysunki odręczne.
10. Śpiew.
11. Gimnastyka.

Wymienione przedmioty dzieli projekt na obowiązkowe i nadobowiązkowe. *) Do obowiązkowych należą przedmioty pod l. 1, 2, a, b, c, e, w gimnazyach, gdzie nie jest językiem ojczystym, dalej 3, 4, 5, 6, 7 i 9 (w gimnazyach realnych.) Nauka innych języków krajowych jest w gimnazyach naszych względnie obowiązkową**) t. j. obowiązuje tylko tych uczniów, którzy na wyraźne życzenie rodziców na te przedmioty się zapisali.

Liczbę godzin na każdy przedmiot wyznaczoną wyszczególniono niżej. (Tab. X. i XI.)

Tabela X. Najnowszy plan lekcyjny z r. 1884. w gimnazyach z językiem wykładowym i ojczystym niemieckim.))**

Klasy	Nauka religii	Język łaciński	Język grecki	J. niemiecki (jak ojczysty)	Historja i geografia	Matemat. i filozofia propedeut.	Historja naturalna i fizyka	Liczba godz. tygodn.
g o d z i n y								
I	2	8	—	4	3	3	2	22
II	2	8	—	4	4	3	2	23
III	2	6	5	3	3	3	2	24
IV	2	6	4	3	4	3	3	25
V	2	6	5	3	3	4	2	25
VI	2	6	5	3	4	3	2	25
VII	2	5	4	3	3	Mat. g. 3 Logika 2	godz. 3 Fizyka	25
VIII	2 i 3	5	5	3	3	Mat. g. 2 Psychol.	godz. 3 3	25 i 26
Razem	16 17	50	28	26	27	28	19	194

*) W Galicji wschodniej nauka jęz. ruskiego na mocy Rozporządzenia Rady szkolnej z dnia 21. marca 1868 do l. 674.

**) Por. Projekt organizacyi §. 19. str. 20.

***) Por. Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus u. Unterricht. Jahrgang 1884 Wien 1884 str. 184 i następna.

Tab. XI. Najnowszy plan lekcyjny z językiem wykładowym polskim i względnie obowiązkowym ruskim, tudzież obowiązkową nauką rysunków (w gimn. realnych. *)

Klasy	Religia	J. łaciń.	J. grec.	Jez. niem.	Języki krajowe		Geografia i historia	Matematyka	Nauki przyrodnicze	W gimn. real. rysunki	Liczba godzin tygodniowych
					polski	ruski				Propedeut.	
					g o d z i n						
I	2	8	—	6	3	2	3	3	2	4	33
II	2	8	—	5	3	2	4	3	2	4	33
III	2	6	5	4	3	2	3	3	2	4	34
IV	2	6	4	4	3	2	4	3	3	4	35
V	2	6	5	4	3	2	3	4	2	—	31
VI	2	6	5	4	3	2	4	3	2	—	31
VII	2	5	4	4	3	2	3	3	3	Logika form. 2. godz.	31
VIII	2	5	5	4	3	2	3	2	3	Psychologia emp. 2 g.	31
Razem	16	50	28	35	24	16	27	24	19	Rysunki 16 proped. 4	259

Ad. 1. W szkołach Komisji edukacyjnej nie było w tygodniu osobnych godzin dla nauki religii, zastępowała ją nauka moralna w klasie I. i II. przez dotyczących nauczycieli klasowych, zaś od trzeciej klasy począwszy, przez nauczyciela nauki moralnej udzielana. Za to przy każdym zakładzie był osobny kaznodzieja, który co niedziela i święto uczył początków religii i wykladał stary i nowy testament. Tenże kaznodzieja był obowiązany co dnia o godzinie siódmej mszę studencką odprawiać, zaś w każdą niedzielę i w święto miewać kazania, na których wszystka młodzież znajdować się była powinna. **)

*) Od ogólnej liczby godzin tygodni. w tabeli należy odebrać w niższym gimn. 6 (2 godz. jęz. ruskiego a 4 rys.) a w wyższym 2 (jęz. ruski), a otrzymamy liczbę godzin tygodni. w gimnazyach Galicji zachodniej.

**) Ob. Ustawy Komisji eduk. narod. rozdział XI.

Ad. 2. a i b. W rzędzie środków kształcących umysł zajmowały języki klasyczne zawsze znakomite miejsce; są one jednem z najważniejszych wiązań w budowie naszej cywilizacji a usuwając je, osłabiłoby się tylko budowę, bez możności zasilenia jej na razie innym równoważącym czynnikiem. Teraźniejsze nasze oświecenie tkwi zanadto głęboko w literaturze klasycznej, iżby się jej za jednym razem jako zbytecznej pozbyć mogło. *) Wprawdzie stanowisko języków klasycznych a mianowicie łacińskiego znacznie się z postępem czasu zmieniło: biegłość w języku łacińskim przestała już być miarą wykształcenia umysłowego a gimnazya nie są już wyłącznie szkołą języka łacińskiego, wszelako mimo to żadna dotąd reforma nie poważyła się języków starożytnych usunąć na plan drugi a tém mniej wyrugować ich zupełnie z systematu wychowania publicznego. Projekt organizacji gimnazyów austriackich uważa języki klasyczne za nieodzowny czynnik wykształcenia humanitarnego, one bowiem zaznajamiają młodzież z ideami rzymskiego i greckiego świata, przenoszą uczniów z teraźniejszości w odległe wieki i z zamierzchłej przeszłości rzucają jasne smugi światła na teraźniejsze stosunki, obznajamiają z historycznym rozwojem ludzkości i są najpewniejszym drogowskazem do ideałów, do jakich ludzkość w przyszłości dążyć powinna. Nie są to martwe języki, jak je powszechnie, acz niesprawiedliwie, nazywają, bo ich literatura jest i dla nas jeszcze niewyczerpanem źródłem wykształcenia umysłowego i każdy człowiek humanitarnie wykształcony może z całą pewnością o niej powiedzieć: „Quod spiro et placeo, si placeo, tuum est.“ **)

Według projektu organizacyjnego ma nauka języków starożytnych nie tyle dążyć do przyswojenia uczniom pewnej biegłości w ich używaniu, jak raczej zapoznać ich z cenniejszymi utworami klasycznej literatury i usposobić do zrozumienia ich w oryginale. ***)

Taki sam cel wytknęła instrukcyja komisji edukacyi na-

*) Por. E. Czerkowski, Rozprawy i wnioski etc. str. 64.

**) Horac. Od. IV. 3, 24.

***) Por. Projekt organizacji z r. 1849 str. 5.

rodowej szkołom Rzeczypospolitej i ściągnęła przez to na siebie niezadowolenie u tych, którzy w szkołach przeszłej epoki cały czas na nauce języka łacińskiego trawili. I tak n. p. w roku 1783. skarżył się wojewoda lubelski z całym trybunałem małopolskim, iż Komisya edukacyjna język łaciński w szkołach zaniedbuje i że dla tego obywatele z tamtych stron zmuszeni byli młodzież swą wysyłać do szkół w Zamościu i we Lwowie, albowiem w języku łacińskim mają obronę praw, majątków i fortun swoich złożoną. *)

Komisyja tedy edukacyjna poznała znaczenie języka łacińskiego dla oświecenia ogólnego i wyznaczyła mu w instrukcyi właściwe miejsce, ale dlaczego nie uczyniła tego samego z językiem greckim? Może dlatego, że nie było zdatnych do udzielania tego przedmiotu nauczycieli a może, zapoznając wartość jego literatury, uznała drugi język klasyczny za zbędny w systemacie wychowawczym.

Oświata grecka nie wpłynęła tak bezpośrednio na rozwój umysłowy narodów, które po upadku Rzymu wstąpiły na widowinę dziejową, to też i język grecki nie cieszył się nigdy takim zachowaniem, jak łaciński. W szkołach średniowiecznych traktowano go od niechcenia jako mało znaczący zabytek dawniejszej tradycyi a w końcu całkiem zarzucono. Dopiero w XIV. i XV. stuleciu, kiedy stosunek chwiejącego się już cesarstwa wschodniego z Zachodem został odnowiony, poczęto zapoznawać się bliżej z językiem greckim i jego literaturą ;**) dopiero teraz odkryto owe ogromne skarby w niej się mieszczące. Odtąd zaczął język grecki nabiierać coraz więcej wziętości a w czasach nowszych uznano go za czynnik do wykształcenia humanitarne go niezbędnego.

Hołdując temu przekonaniu, autorowie projektu organizacji nie wykreślili języka greckiego z planu naukowego, owszém, naznaczając mu znaczniejszą liczbę godzin, niż w poprzednim ustroju szkolnym, dźwignęli jego naukę na stopień odpowiedni jej cywilizacyjnemu znaczeniu.

*) Ob. J. Łukaszeuieia, Hist. t. II. str. 352.

**) Por. Czerkawski, Rozprawy i wnioski etc. str. 71.

Nie można poczytywać za złe Komisji edukacyjnej tego, że nie umiała doniosłości greckiej literatury dla wykształcenia powszechnego ocenić i zamknęła dla młodzieży źródło tylu wzniosłych idei i skarbów ducha ludzkiego, kiedyż bo jeszcze i obecnie ma język grecki, chociaż za wiekowe ponizienie tak świetnie wynagrodzony, tylu przeciwników, którzyby go z planu lekcyjnego koniecznie wykreślić pragnęli. Ci przeciwnicy języka greckiego albo wystawiają sobie świadectwo zepsutego smaku albo porywają się na rzeczy, których wartości nie znają i ocenić nie umieją a żądanie ich rozbija się o całą falangę filologów, którym gdyby koniecznie przyszło zrobić ustępstwo, toby z pewnością zgodzili się raczej na wykreślenie języka łacińskiego z rzędu czynników wychowawczych.*)

Ad 2. c: Język ojczysty nie powinien być pominięty w programacie wychowawczym, staranna bowiem i umiejętna jego uprawa jest systematycznem wychowaniem tego narzędzia duchowego, za pomocą którego człowiek swe myśli i wrażenia objawia. Wychowanie szkolne powinno wprawiać ucznia w poprawne używanie języka ojczystego, nie tylko ucząc go gramatyki ale obznajamiając także z duchowymi i piśmiennymi jego zasobami.**)

Komisja edukacyjna nie wyznaczyła dla nauki języka ojczystego osobnych godzin, tylko połączyła ją razem z nauką języka łacińskiego, przez co postawiła tak ważny czynnik wychowawczy dopiero na drugim planie, a szukając przy nauce budowy gramatycznej obu obcych sobie języków punktów porównania, była zmuszoną naginać jeden do drugiego, co dla obu nie było z pożytkiem, jeżeli już nie ze szkodą; z drugiej strony, ucząc w wyższych klasach literatury klasycznej, nie podobna było skumulować z nią literatury języka ojczystego a zatem jeden ważny czynnik kształcący umysł musiał być z rejestru wykreślony.

Ad. 2 e. Język niemiecki był w szkołach Komisji edu-

*) Ob. A. Lang, Ueber die Lehrziele der österreichischen Gymnasien u. Realgymnasien, Zeitschrift für öster. Gymn. Rocznik XXIII. r. 1872 str. 745.

**) Por. E. Czerkawski, Rozprawy i wnioski str. 75 i nast.

kacyjn^{ej} przedmiotem nadobowiązkowym, którego dla rozmaitych stosunków z ościennym narodem umieć nie wadziło, ale nie było konieczną potrzebą. W gimnazyach austryackich zajmuje język niemiecki całkiem inne stanowisko, w niektórych bowiem jest językiem ojczystym w innych znowu należy jako język rządowy do przedmiotów obowiązkowych. Postawienie języka niemieckiego w rzędzie czynników wychowawczych jest wcale uzasadnione, znajomość jego bowiem umożliwia z jednej strony człowiekowi wykształconemu bezpośrednie znoszenie się z organami rządowymi, z drugiej znowu czyni dlań dostępnym szeroki świat niemieckiej nauki i literatury.*)

Ad. 3. „Nauka historii powinna obznajomić uczniów z najważniejszymi zdarzeniami państwowej i powszechnej przeszłości, której znajomość potrzebna jest każdemu oświeconemu człowiekowi, aby mógł zrozumieć swoje teraźniejsze położenie.“**)

W szkołach Komisji edukacyjnej uczono tylko historii starożytnej oryentalnej, dziejów rzymskich i greckich i historii krajowej. Historia jest nauką rozwoju ludzkości i jako taką pojmowała ją Komisja eduk. Starła się tedy zaznajomić swą młodzież z historią tych państw, co to jako oazy cywilizacyjne zabłysły pierwsze pośród ogólnej ciemnoty i barbarzyństwa; potem następowała nauka dziejów Greków i Rzymian, które to ludy zarody cywilizacji od tamtych przyjęły i na nowe sprowadzwszy ją tory, do możliwego szczytu doskonałości doprowadziły — atoli w tém miejscu w programacie nie się urywała... Nawiązywano do niej historię kraju rodzinnego. Zapewne, że każdy wykształcony człowiek znać powinien dzieje własnego narodu, z przeszłości bowiem zrozumie jego teraźniejsze stanowisko, w nich odkryje klucz do rozwiązania zagadki jego przyszłości, ale zawsze jest to tylko jeden szlak, wśród wielu dróg, którymi ludzkość swe ślady na widowni dziejowej znaczyła. Jeżeli rozpoczynano naukę od przeszłości powszechnej, nie należało jej kończyć na historii starożytnej, należało oświecić młodzież, które narody po Grekach i Rzymianach spadek odziedziczyły, jak go użyły i o ile nasi przodkowie jego uczestnikami się

*) Por. E. Czerkawski, Rozprawy i wnioski etc. str. 82.

**) Tamże str. 97.

stali. Opuszczenie zatem dziejów średniowiecznych i nowszych przynajmniej owych ludów, z którymi Polska w styczności została, była w szkołach Komisji eduk. wadą, która chyba tylko brakiem odpowiednich książek elementarnych da się usprawiedliwić.

Ad 4. 5. 6 i 7. Naukę matematyki i nauk przyrodniczych uznała Komisja edukacyjna za konieczną i naznaczyła jej w swęj instrukcyi właściwe miejsce: nauka tych przedmiotów stoi w naszych gimnazyach niezaprzeczenie wyżej, ale tylko z tego powodu, że umiejętności te od stu lat nieskończenie naprzód postąpiły. Posiłkowanie się przy nauce specjalnych działów, do zakresu historii naturalnej wchodzących, jako to: rolnictwa, ogrodnictwa i t. p. również jak przy nauce historii starożytnej, wypisami z autorów łacińskich, uważam za nie właściwe, odrywało bowiem uczniów od właściwego przedmiotu i zwracało ich uwagę na dokładne i płynne tłumaczenie. Wprawdzie używanie łacińskich wypisów przy historii obznajamiało uczniów ze źródłami tej nauki, atoli z tém wszystkiem chybiało właściwego celu, uczniowie bowiem byli jeszcze niedojrzali, ażeby się do samoistnego historycznego badania zaprawić dali.

Przedmioty realne zawierają w sobie obfite źródło wiadomości dodatnich i dostarczają wychowaniu całego szerego humanitarnych żywiołów, które tylko umiejętnie potrzeba zużytkować i odpowiednią im miarę obok języków klasycznych wyznaczyć. Materiał nauk przyrodniczych jest nabytkiem nowszych czasów i świadectwem postępu ludzkości na polu kultury; literatura klasyczna jest zabytkiem minionych wieków, niewyczerpaną skarbnicą wzniosłych idei, które nam umarłe narody w spuściźnie przekazały... Zestawić je razem znaczy tyle, co skojarzyć przeszłość z teraźniejszością i zasoby jednej bogactwem drugiej uzupełnić. Oto jest właśnie dążeniem projektu organizacyjnego, który punkt ciężkości wychowania gimnazjalnego upatruje nie w nauce języków (choć i jęz. klasyczne wraz z krajowym i niemieckim większą część godzin tygodniowych zabierają), ale w stósunku tychże do innych przedmiotów naukowych*), ściśła bowiem i systematycznie przeprowadzona równowaga i odpo-

*) Ob. Projekt organizacyi.

wiednia harmonia kształcących czynników może tylko wydać pożądaný owoc t. j. oświecony i zacny charakter.

Przedmioty pod l. 8. 9. 10. 11. wymienione należą do nadobowiązkowych z wyjątkiem rysunków odręcznych, które w gimnazyach realnych do przedmiotów obowiązkowych są zaliczone; do uczęszczania na naukę kaligrafii mogą być uczniowie czterech klas niższych tak długo zmuszani, dokąd charakter ich pisma się nie poprawi.*) Naukę gimnastyki pobierają uczniowie tylko w niektórych zakładach i to zwykle pod warunkami, które jej ani fizycznego ani etycznego zadania spełnić nie pozwalają. O tém pomówimy jeszcze niżej.**)

W szkołach Komisji edukacyjnej była nauka kaligrafii w dwu pierwszych klasach dla wszystkich uczniów obowiązkową***), rysunków i innych t. p. nauk, również jak języka francuskiego, udzielano kosztem publicznym tylko w zakładach znaczniejszych miast prowincjonalnych. Języka niemieckiego jako bardziej potrzebnego, uczono w nadobowiązkowych godzinach we wszystkich szkołachwydziałowych, zaś języka słowiańskiego w szkołach bazylińskich.****)

γ. Podręczniki szkolne. Przepisany plan naukowy dopiero wtenczas może być skutecznie wykonany, jeżeli do każdego z umieszczonych w nim przedmiotów są w rękach uczniów odpowiednie podręczniki szkolne. Że nauka bez takowych odbywać się nie może, wiedziała o tém dobrze Komisja eduk. i postarała się przedewszystkiẽm o odpowiednie książki elementarne, dla których wyznaczone ku temu osobne „Towarzystwo do ksiąg elementarnych“. treść i metodę ułożyło. W książkach tych wyrażono dokładnie przepisy, których poszczególni nauczyciele przy wykładzie swych przedmiotów trzymać się byli obowiązani; postępowanie takie uznała Komisja już z tego względu za stosowne, iżby nauczyciele własnym nierozsądkiem lub też niewiedomością uczniów nie bałamucili, tém bardziej, że nie wszyscy

*) Ob. Projekt organizacyi § 21. str. 21.

**) Ob. niżej str. 50.

***) Ob. wyżej str. 30 plan lekeyjny i Łukaszewicza Hist. t. II. str. 328.

****) Ob. Sprawozdanie Dyrekeyi e. k. gimnazjum w Drohobyżu z r. 1885 str. 11, 12, i 29.

z nich, jako wyżej była mowa, posiadali dostateczne do swego zawodu uzdolnienie*). Wprawdzie rezultat starań i zabiegów, przez Komisję w sprawie podręczników podjęty, był skromny, atoli przynajmniej jęj braku dobrych chęci zarzucić nie można.

W gimnazyach austriackich w ogóle sprawa książek szkolnych jest dotychczas jeszcze sprawą piekącą. Wprawdzie gimnazyja innych krajów koronnych a mianowicie z językiem wykładowym niemieckim, mogą się poszczycić posiadaniem podręczników szkolnych, odpowiadających wymaganiom społecznej pedagogiki i stojących zarazem na wysokości badań naukowych, atoli czyż takowe w zupełności odpowiadają swemu przeznaczeniu? Kwestyi tej w tém miejscu rozbierać nie możemy, wszelako niech nam wolno będzie zauważyć, że podręcznik szkolny wzrosły do znacznej objętości, jak znaczna część podręczników niemieckich, utrudnia z jednej strony nauczycielowi przerobienie materiału, z drugiej strony uniemożliwia uczniowi jego pokonanie i budzi w nim zwątpienie w własne siły i obojętność. Kiedy w gimnazyjach galicyjskich język polski jako wykładowy wprowadzony został, nie stało książek, któreby z korzyścią do nauki użyć się dały. Jęto się tedy tłómaczenia lub przerabiania aprobowanych i używanych książek niemieckich. Atoli te przekłady i przeróbki jako też poprawki i łątania dla szkół naszych nie wystarczają, należałoby cały system podręczników szkolnych przeistoczyć: niedość bowiem jest książkę w obcym duchu napisaną na język swojski przełożyć, trzeba jęj także nadać ducha swojskiego.**)

Nauczyciel obowiązany jest w szkole nie wykładać, ale uczyć, a od ucznia żąda uwagi i zrozumienia rzeczy; wszelako samo zrozumienie nie jest jeszcze umieniem, właśnie na to są książki szkolne, ażeby uczniom rzeczy w szkole słyszane jako duchową własność zabezpieczyć a do tego nie nadają się nasze połączniki szkolne. Znaczna ich część nie ułatwia wcale zadania nauczycielowi, owszém utrudnia je niepomiernie, za-

*) Sprawozd. Dyrekeyi c. k. gimn. w Drohobyczu z r. 1885. str. 43.

**) Por. Referat dr. Ł. Cwiklińskiego na zgromadzeniu nauczycieli szkół wyższych we Lwowie (w maju b. r.) w organie tegóż towarzystwa „Muzeum“ z r. 1885. zeszyt 7. i 8. str. 414.

wierając, albo wielkie mnóstwo niepotrzebnych szczegółów, które w czasie godziny wykładowej z uczniami wykreślać potrzeba, albo traktując przedmiot na sucho, pozostawia nauczycielowi zadanie takowy odpowiednimi szczegółami uzupełnić i ożywić. Takie traktowanie przedmiotu zajmuje wprawdzie uczniów, ale wrażenia odniesione nie pozostają długo w ich pamięci, albowiem nie znaleźli w książce szkolnej dostatecznego materiału do ich odtworzenia.

Piekąca sprawa książek szkolnych w naszych gimnazyach została też w nowszych czasach (przy końcu maja b. r.) podniesioną na walnem zgromadzeniu nauczycieli szkół wyższych we Lwowie odbytem i po przeprowadzonej dyskusyi uchwaliło zgromadzenie następujący wniosek:

„Walne Zgromadzenie, uznając usiłowania prywatnych przedsiębiorstw na polu wydawnictw podręczników szkolnych za niedostateczne, poleca Wydziałowi udać się do władz szkolnych z prośbą *o ustanowienie komisji, któraby wypracowała zasady i szczegółowe programy do podręczników szkolnych* a zarazem zajęła się rewizyą i oceną nadesłanych książek; oraz poleca wydziałowi, aby się zajął wyjednanem u Wys. Sejmu *stałej subwencji* przeznaczonęj na nagrody konkursowe za najlepsze podręczniki dla szkół gimnazyalnych i realnych.*)

Uchwała ta doradza poniekąd powrót do postanowień odnośnych Komisji edukacyjnej.**)

δ. Środki naukowe. Każdy zakład naukowy musi być zaopatrzony w środki, któreby naukę niektórych przedmiotów ułatwiały. Do tych należą: narzędzia fizyczne, matematyczne, zbiory dla historii naturalnej, mapy geograficzne, i t. p. Posiadały je też szkoły Rzeczypospolitej, chociaż nie w takiej ilości i nie w takim wyborze, jak austriackie ale to było przed stu laty. Projekt organizacyi poleca gorąco gimnazyom austriackim zaopatrzenie się w biblioteki dla nauczycieli i uczniów, zawierające dzieła dla jednych, ku postępowi w umiejętności, dla drugich, ku rozrywce i pouczeniu służące. Takowe posiadały także szkoły

*) Ob. Muzeum z r. 1885 zeszyt 7. i 8. str. 422.

**) Ob. Sprawozd. Dyrekcyi e. k. gimn. w Drohobyczu z r. 1885-str. 34 i nast.

Komisji eduk. i zawiadowstwo biblioteki należało tam z urzędu do prefekta, w gimnazyach naszych obejmuje jej zarząd ten nauczyciel, któremu tę sprawę dyrektor poruczy.

ε. Zadania piśmienne służą do tego, ażeby uczniów, do poprawnego używania języków klasycznych i żyjących w piśmie zaprawiać, oraz do tego, aby im podać sposobność do zastoso-
wania nabytych wiadomości i pod tym względem stanowią one miarę wiedzy i sprytu ucznia.

W szkołach Komisji edukacyjnej były terminy zadań dla pojedynczych przedmiotów ściśle wyznaczone,*) a to z tego powodu, ażeby się więcej prac piśmiennych, dłuższego czasu i natężenia umysłu wymagających, na jeden dzień nie zeszło. Z tego samego powodu nakazało Wys. Ministerstwo W. i O. nauczycielom języków klasycznych i żyjących oraz matematyki ułożyć z góry na całe półrocze terminy, w których zadania piśmienne dawać zamierzają.**)

χ. Ferie roczne w gimnazyach austriackich trwają dwa miesiące; taki sam czas był im wymierzony w szkołach Rzeczypospolitej, z tą tylko różnicą, że się zaczynały o miesiąc później.***) Ze względu na to, że w dwu ostatnich miesiącach lata największe panują upały, które uczniów fizycznie i umysłowo osłabiają, jest czas w gimnazyach naszych na ferie główne przeznaczony, stosowniejszy. Ferie świąteczne nie są u nas tak skąpo odmierzone, jak w szkołach Komisji eduk., instrukcja bowiem nie zabrania uczniom wielkich uroczystości dorocznych obchodzić w gronie rodzinném, i z tego powodu zostawia im jeden dzień przed świętami i po świętach, ażeby mieli więcej czasu do wyjazdu i powrotu. Ferie tygodniowe przypadają u nas nie we wtorki i czwartki, jak w szkołach Komisji eduk., ale we środy i soboty.****) W wschodniej części Galicyi, gdzie

*) Ob. Sprawozd. Dyrekcji c. k. gimn. w Drohobyczu z r. 1885 str. 31.

**) Resk. z dnia 28. listopada r. 1882 do l. 20416.

***) Ob. Sprawozd. Dyrekcji c. k. gimn. w Drohobyczu z r. 1885. str. 25.

****) Dawniej wolne było popołudnie we wtorek i cały czwartek. W ogólnej normie z dnia 21¹/₂ 1875 r. l. 19.109, postanowiło Minist. Ośw. że w zakładach, w których liczba godzin obowiązkowych wynosi w poszczególnych klasach 25 albo mniej, może być wolny od nauki bądź to cały czwartek, bądź dwa popołudnia we środę i sobotę. W szkołach zaś o większej liczbie lekcji obowiązkowych popołudnie we środę ewentualnie w sobotę. (Ob. Verordnungsblatt z r. 1876. str. 4).

dla znacznej części uczniów wyznania gr. kat. szkoły także ruskie święta obchodzić muszą, rozpoczynają się ferye główne o 15 dni później.

γ. Odstąpienie od planu naukowego jest już dla zachowania jednostajności w nauczaniu wzbronione, wszelako projekt organizacyjny pozwala i zachęca nauczycieli, ażeby o usterkach, jakich bądź to w rozkładzie materiału na klasy, bądź to w wymiarze godzin dla pojedynczych przedmiotów dostrzegą, swoje uwagi i spostrzeżenia czynili i takowe wraz z projektem możliwego ulepszenia dotyczącej władzy przedkładali.*) To samo poleciła Komisya edukacyjna swoim nauczycielom względem książek elementarnych, które w swym układzie do planu naukowego wiernie były zastosowane.**)

e. Urządzenia dotyczące się uczniów. Co do tego punktu ogranicza się projekt organizacyjny na formalnych przepisach, dotyczących się przyjęcia uczniów do zakładu, karności szkolnej, dzienników klasowych, egzaminów promocyjnych i dojrzałości, pomija zaś dwa najważniejsze czynniki wychowawcze a mianowicie moralne i fizyczne prowadzenie młodzieży, których jeżeli już nie uwzględniono przy układzie planu naukowego, przynajmniej w tém miejscu pominąć się nie godzi.

Co do moralnego prowadzenia umieszcza projekt organizacyjny w uwagach wstępnych bardzo trafne, ale ogólne tylko przepisy, które jednakowoż w praktyce okazały się niedostateczne.

Wszelkie wychowanie powinno prowadzić człowieka do pewnej możliwej doskonałości, nie tylko pod względem oświecenia umysłowego, ale też i pod względem moralnym. Prawda, że zarody moralności mieszczą się już w samych przedmiotach naukowych: z nich czerpie młodzież ideały piękna, prawdy i dobra, które w ciągu nauki gimnazyjalnej winna sobie przyswoić i jako skarb najdroższy, jako rękojmię szczęśliwości na dalsze życie ze szkoły wynieść. Czy nasza młodzież wychodzi ze szkół z takimi zasobami? Niestety!

*) Ob. Projekt organizacyi § 56. str. 43 i nast.

**) Ob. Ustawy Komisji edukacyi narod. rozdział XIV. 12 wydał Stan. Sobieski str. 77.

Główną wadą szkół naszych jest, że w nich raczej uczą moralności, że za wszelkie wykroczenie przeciwko niej, zastosowane bywają kary, jak złe noty za nienauczenie się lekcyi a przecież to jeszcze za mało: takowe postępowanie wytwarza moralność tylko ujemną, bierną a szkoła przecież do zaszczerpienia moralności czynnej w duszy swych wychowanków dążyć powinna. Tak — w szkołach tylko uczą moralności: — wypowiadamy to zdanie z całym przekonaniem, mimo, że nas za nie zarzut ze strony pedagogów fachowych spotkać może. Tych, co się z nami nie zgadzają odsyłamy do dzienników klasowych, niech przejrzą rubrykę „nagany i pochwały uczniów“ a przekonają się, że naganami zapełniono niekiedy całe stronicę a pochwały choćby najmniejszej, daremna tam szukać. O cóż więc chodzi naszym nauczycielom? O to tylko, ażeby uczniowie w czasie godzin zachowali się spokojnie, więc notują niespokojnych do dziennika dla wiadomości gospodarza klasy, który dotyczącym udziela odpowiedniej nagany. Takie noty zostawiają niekiedy na uczniu plamę na całe półrocze bez nadziei rehabilitacyi, bo choćby nawet ze strony ucznia nastąpiła poprawa, — to nauczyciel w dzienniku tego nie zanotuje. Jakiż wpływ wywiera to na uczniów?

Uczeń zachowuje się przyzwoicie, bo się obawia ostrzej nagany a niekiedy kary, prowadzi się zatem moralnie, ależ czy taka moralność nie jest tylko ujemną? Dodatnią przynajmniej nazwać jej nie można, bo nie wypływa z pobudek wewnętrznych: ani z własnej chęci i dobrej woli, ani też ze rzetelnego pojęcia swych obowiązków.

Takiego działania szkoły na uczniów nie można nazwać dobrem: przyzwyczajają ono wprawdzie ucznia do karności, ale sprawia zarazem, że krępując się tylko pewnymi względami, pozorną moralność zachowuje.

Z tem wszystkiém jednak, szkoła nie winna temu, że młodzież nasza dość nisko stoi pod względem moralnym, że wyjątkowo tylko chyba bywa grzeczną, skromną i uprzejmą dla starszych, że rzadko jest zdolną do wzajemnych ustępstw i poświęceń, z lekceważeniem prawi o mężach znakomitych i zasłużonych, że krytykuje najpoważniejsze instytucye i stosunki

społeczne,*) — w szkole jęj tego nie nauczono, musiały być inne pobudki i wpływy pozaszkolne, które ją do tego niskiego poziomu sprowadziły.

Wpływ szkolny jest okresem codziennych godzin szkolnych na krótki tylko przeciąg czasu ograniczony; wpływ pozaszkolny ma pod tym względem obszerniejsze pole do działania, a że nie podlega ścisłej kontroli, tém łatwiej się więc zaszczepia i przyjmuje.

Uczniowie, uczęszczający do szkół naszych, mieszkają albo u rodziców, albo *na stancyi*. Rodzice, powiedziałby kto, nie mogą szkodliwie wpływać na rozwój moralny swego dziecka. Rzeczywiście takby było, gdyby każdy ojciec miał rzetelne pojęcie o prawdziwej moralności. Projekt organizacyjny poleca wprowadzić gospodarzom klas znoszenie się z rodzicami uczniów, a to z tego powodu, ażeby oba wychowujące czynniki, dom i szkoła, mogły się nawzajem porozumieć i stósownie w pewnym kierunku działać. Owoc takiego działania musi być udatny, ale niestety rzadkie tylko napotykamy jego objawy, częstokroć bowiem się zdarza, że rodzice przytłumiają ziarno, jakie szkoła w duszy *ich* dzieci zasiewa. Nie każdy ojciec pojmuje zadanie szkoły i powołanie nauczyciela: szkoła jest u niego zakładem służącym ku promocyi jego syna a nauczyciel jest tylko owém medium, za pośrednictwem którego do tęg promocyi się dochodzi. Jeżeli szkoła i nauczyciel nie fungują podług tego widzimisę, wtedy ojciec z całej instytucyi i jęj wykonawców jest niezadowolony, gani cały ustrój szkolny i krytykuje postępowanie nauczycieli — nawet w obec swego syna; — co większa, syn w takich razach pełni zwykle funkcyę prokuratora i stara się zgromadzić wszelkie poszlaki, ażeby sędzia wyrokujący, ojciec uznał winnym nie jego, ale szkołę i nauczycieli za złe postępy w naukach. Jakiż wpływ wyrzucić może takie postępowanie? jakież poważanie będzie miała instytucya i nauczyciele tak srodcie osądzeni w oczach niedorostka? Zdarza się także, że rodzice

*) Wady te, cechujące młodzież naszą, zostały podniesione w ogólném sprawozdaniu z obrad sekcyi pedagogicznęg komisyi w sprawie reformy szkół średnich, powołanęg przez Akadem. umiejętności w Krakowie 1881 r. str. 37.

przyczynę złego postępu swych synów kładą nie na karb ich lenistwa, ale na zbytne obciążenie w szkole naukami, lub przypisują ją wygórowanym wymaganiom lub też po prostu zawziętości nauczycieli na swoich synów, nie pomnając na to, że oprócz ich synów uczęszczają do szkół jeszcze inni uczniowie, od których szkoła tego samego wymagała i którzy tym wymaganiom chlubnie odpowiedzieli. Niektórzy ojcowie uważają to za ujmę swęj powadze dowiadywać się w szkole o postępach swoich synów: obawiają się, iżby to nie wyglądało, że żebrzą dla nich klasy, a zapominają, że nauczyciele i szkoła, ściśle rzecz biorąc, działają z ich ramienia i w ich imieniu, że wypełniając dla ich dziecka to zadanie, któremu oni sami podołać nie mogli, także z ich strony pewnego współdziałania wymagać muszą.

Szczęściem nie wszyscy ojcowie są takimi, wielu z nich pojęło rzetelnie swoje zadanie i idąc ręką w rękę ze szkołą uzupełniają jej pracę. Atoli nie wszyscy uczniowie mieszkają w domu rodzicielskim, znaczniejsza ich część „stoi na stancyi“ pod opieką t. z. odpowiedzialnych nadzorców. Patrzymy na rzeczy z optymistycznego stanowiska i powiedzmy, że zły wpływ rodziców na dzieci w obec szkoły należy tylko do wypadków sporadycznych, to w każdym razie przyznać musimy, że co do odpowiedzialnych nadzorców rzecz się ma przeciwnie: dobry i rzetelny opiekun cudzego dziecka jest rzadkiem zjawiskiem. Wiele z nich chodzi głównie o to, ażeby rodzice za chłopców, mieszkających u nich, regularnie płacili: o resztę się nie troszczą, owszem, jeżeli który z uczniów nie otrzymał promocyi, to obawiając się aby go ojciec *nie oddał na inną stancję*, składają całą winę na szkołę. Znaczna więc część uczniów naszych prowadzi się samopas a jak, zależy to od stosunków, w jakich przebywa i od wrażeń, na których działanie jest wystawiona. Jest rzeczą dowiedzioną, że wiek młody ulega łatwo złym wpływom i jak gąbka wsiąka wrażenia ujemne, jakie mu się przez obcowanie w złém towarzystwie, lub przez czytanie niebudujących a częstokroć niemoralnych książek nastreczają. Wiek młody ciągnie do rozerwki i takowej mu nikt zabronić nie może, należy tylko pilne oko mieć na to, w jakim towarzystwie jęj szuka. Tu

kontrola szkoły ustaje, wspierać ją w tym względzie powinni rodzice i opiekunowie. A jakże się zachowują rodzice w tej sprawie? Rodzice albo do tego wcale się nie mieszają, albo zważają, co najwięcej, na stan i ubiór towarzyszy swych synów, lub krępują się wreszcie pod tym względem stosunkami sąsiedztwa i przyjaźni.*) Co do czytania szkodliwych książek, to takowe usuwa się nawet z pod kontroli rodziców, z których nie wszyscy uznają nawet za potrzebne troszczyć się o to co ich synowie czytają, owszem niektórzy cieszą się nawet z tego, że ich synowie tak żarliwie połykają książki, nie wchodząc w to, jakie ziarno w ich sereu i duszy te książki zasieją.

Oto są wpływy pozaszkolne, które zarówno ze szkołą na niwie umoralnienia młodzieży pracują, ale w kierunku przeciwnym i niestety z większym skutkiem. Szkoła, chcąc godnie swemu zadaniu odpowiedzieć, powinna starać się o paraliżowanie tych wpływów, atoli niestety posiada na to bardzo mało środków; tém bardziej więc powinna takowe z całą sumiennością zużytkować.

Szkoły Komisji eduk. przywiązywały główną wagę do moralnego prowadzenia młodzieży. Edukacya powinna zdaniem Komisji zaszezepić w młode umysły prawdziwe zasady moralności dodatniej, inaczej, jak się sama wyraża, lepiej jest nie mieć żadnej edukacyi. Komisya ułatwiła sobie trudne zadanie w ten sposób, że zaprowadziła w swych szkołach instytucję dyrektorów domowych.

O tych dyrektorach mówiliśmy wyżej**) i staraliśmy się wykazać, że instytucya ta była wątpliwéj wartości a więc nie radzimy powracać de tego experymentu. zbytęcznéj kontroli noszącéj na sobie cechę koszarowego systemu w prowadzeniu młodzieży. Wszelako nie możemy pominąć téj dobrej strony w urządzeniach Komisji edukacyjnój że umiała przywiązać młodzież do szkoły i wzbudzić w niéj ambicją i chęć do

*) Por. Dr. Stan Stodolaka, Wychowanie fizyczne i moralne wobec reformy gimnazyów w sprawozdaniu c. k. gimn. św. Jacka w Krakowie r. 1883 str. 45.

**) Ob. Sprawozd Dyrekeyi c. k. gimn. w Drohobyżu z r. 1885. str. 37. i nast

nauki przez rozdzielanie stosownych nagród dla pilnych uczniów. Jest rzeczą pewną że młodzież nasza kieruje się względami utylitarnymi i najwięcej się uczy przy końcu półroczu w celu otrzymania dobrego świadectwa lub z obawy ujemnej cenzury w tym lub owym przedmiocie naukowym. Należałoby tedy dawać jej częściej sposobność do rozwijania takiej gorliwości, dajmy na to przez wystawienie kwartalnych świadectw, jak to się praktykuje w szkołach ludowych.*)

W szkołach Komisji edukacyjnej nie było w pierwszych trzech miesiącach r. szkol. żadnych examinów; potem odbywały się każdego miesiąca examina szczegółowe a przy końcu roku examin ogólny z całorocznego postępu w naukach.

Po ogólnym examinie następował popis publiczny, ale tylko u tych uczniów, którzy się postępowem w naukach przed innymi wyszczególnili. Na publicznych examinach, na które przełożony zakładu znaczniejszych gości ze stanu duchownego i świeckiego zapraszał, czytano dysertacye przez zdolniejszych uczniów wypracowane; materję do tych dysertacji naznaczał rektor lub prorektor, porozumiewawszy wprzód z nauczycielem dotyczącego przedmiotu.

Uczniowie dobrze się kwalifikujący otrzymywali stosowne do swych zasług nagrody. Takim, którzy się przy miesięcznych examinach dobrze popisali, pozwalano nosić u czapki lub kapelusza kokardę błękitną, ci zaś, którzy przy całorocznych popisach dobry postęp otrzymali, mieli prawo przez cały następny rok używać kokardy pąsowej. Imiona pilniejszych uczniów wypisywano także na tablicy w klasie lub na kurytarzu umieszczonej. Bardzo pilnych i zdatnych nagradzano pochwałą piśmienną, przez prefekta do rodziców lub krewnych wystósowaną, wymieniano ich nazwiska w raportach do Szkoły Głównej a przez nią do Komisji eduk. lub też rozdawano im nadzwyczajne nagrody. Takowe polegały w darowaniu jakiego dzieła znacznego, narzędzi fizykalnych lub matematycznych i t. p. Niekiedy wystósowywała sama Komisja na przedstawienie przełożonych i na-

*) Komisja Akademii umiejętności w Krakowie w sprawie reformy szkół średnich... radzi (na str. 13) donosić *co miesiąc* nadzorom domowym o postępie w naukach pilności i obyczajach ucznia.

uczycieli list do rodziców ucznia, w którym ukontentowanie z postępu jego wyrażała, lub polecała go na przyszłość względem Króla J. M. i Radzie Nieustającej. Uboższych przyjmowano w nagrodę pilności między uczniów funduszowych, których przy każdym zakładzie kilku utrzymywano. Nazwiska nadzwyczajną nagrodą zaszczyconych podawano w drukowanym katalogu do wiadomości publicznej.

Środki te podniecały w młodzieży zapał do pilności i dobrych obyczajów; ich objawy mnożyły się coraz bardziej na chwałę dla szkół i na pociechę króla Stanisława Augusta, który odznaczających się złotymi i srebrnymi medalami z własnem popiersiem i napisem: „Diligentiae“ obdarzał. *)

Takie niewinne środki samęj nauce wcale nie wadziły a w skutkach były nieprzepłacone, ustalały bowiem w pamięci uczniów owe solenne chwile z wiosny życia, kiedy to jeden lub drugi został zaszczycony nadzwyczajną nagrodą, lub, wróciwszy pod ojcowską strzechę, przywiózł ze sobą list od Komisyi edukacyjnej, który rodzic czytał z rozczeniem a matka słuchała z łzą radości w oku. Uczniowie przywiązywali się do szkoły, która pracę ich w podobny sposób wynagradzała. Z dzisiejszych szkół młodzieniec takich wrażeń nie wynosi, bo też ich tam nie odbiera. Wstępując do zakładu otrzymuje od dyrektora kwitek, że zapłacił taxę wstępną i surowe upomnienie, aby się spieszył z uiszczeniem opłaty szkolnej; opuszczając zakład, podpisuje rewers z odbioru świadectwa dojrzałości i innych dokumentów. Wszystko to odbywa się w sposób tak prozaiczny, jak w kancelaryach rachunkowych, a przecież przybycie do szkoły i opuszczenie zakładu stanowią tak ważne epoki w życiu młodzieńca, iż, nie godzi się zdzierać z nich owęj krasy poetycznej podnoszącej ducha a działającej na serce. Wszakże przed żołnierzem, wstępującym do pułku, rozwijają sztandar kulami w bitwach poszarpany i przy odgłosie bębnów odbierają od niego przysięgę, a jak solennie żegnano ongi uczniów szkoły korpusu kadetów w Warszawie! Żegnał go naprzód położony

*) Ob. Ustawy Komisyi eduk. narod. rozdział XVII. i XXIV. w J. Łukaszewicza Hist. t. II. 298 i 324, por. także str. 332.

potem nauczyciele i koledzy uściśnieniem ręki i słowami: „Pamiętaj, żeś należał do korpusu kadatów!“

U nas uczeń przywykł uważać szkołę jako *malum necessarium*, którego, dążąc do kawałka chleba, w życiu pominąć nie mógł, nauczycieli zaś nie nauczył się cenić jako swych przywódców duchowych tylko jako ludzi surowych, od których mu przez cały przeciąg ośmiu lat tylko karcer lub zła censura groziła; nie mógł też nabrać przekonania, że w szkole nie lekceważy się ani jego, ani nauki, ani też całego jego wychowania, ale przeciwnie przywiązuje się do tego niepospolitą wagę. Tylko tym sposobem nauczy się młodzież cenić naukę i przyzwyczai się na przyszłość poważać wszystko, co godne czci i poszanowania.

A zatem dokąd gimnazya nasze nie wynajdą środków pobudzających zapał do nauki; dokąd ważniejsze chwile życia szkolnego nie zostaną uwydatnione w sposób uroczysty a więc dla uczniów widoczny; dokąd wreszcie kontrola nad odpowiedzialnymi (dotychczas, częstokroć tylko nominalnie) dozorcami uczniów nie zostanie w pewne ścisłe przepisy ujęta*): dotąd zakłady nie przywiążą do siebie uczniów i nie zjednoczą ich z nauczycielami w jedną duchową rodzinę, dotąd nie będą w możności paraliżowania szkodliwych wpływów pozaszkolnych, dotąd wychowanie moralne w gimnazyach będzie zawsze wątpliwiej wartości i zakłady średnie będą raczej zakładami naukowymi a nie wychowawczymi, jakimi je chciało uczynić pierwotne założenie.

W szkołach komisji edukacyjnej przywiązywano do fizycznego wychowania młodzieży ogromną wagę, zdrowie bowiem jest jednym z warunków szczęścia na tym świecie**) jest źródłem tej energii, która rozbudza ochotę do życia i czynów.***)

Czytając uważnie przepisy wydane przez Komisję dla dy-

*) Trafne przepisy pod tym względem umieściło sprawozdanie Komisji Akademii umiejętności w Krakowie w sprawie reformy szkół średnich na str. 38.

**) Por. Sprawozd. Dyrekeyi c. k. gimn. w Drohobyczu z r. 1885. str. 27 i nast.

***) Ob. Referat Palmsteina na zgromadzeniu nauczycieli szkół wyższych we Lwowie w „Muzeum“ z r. 1885 zeszyt 7. i 8. z r. 1885, str. 1402.

rektorów obaczymy, że główném ich zadaniem miało być fizyczne prowadzenie młodzieży; wglądali też w takowe wizytatorowie generalni i zdanie swe o niem w raportach do szkoły głównej wyrażali.*)

W naszych gimnazyach ta strona wychowania zupełnie pominięta albo mało co dla niej się robi, a przecież powinno być staraniem zakładów wychowawczych, ażeby młodzież była nie tylko wszechstronnie oświeconą, ale zarazem aby była fizycznie zdrową i krzepką, z takięj bowiem tylko młodzieży może mieć kraj i społeczeństwo prawdziwy pożytek; zdrowe ciało może jedynie dać rękojmię, że czas na kształcenie umysłu użyty nie został zmarnowany a zatém rozwijać umysł ze szkodą dla zdrowia znaczy tyle, co z góry gotować sobie przegraną: młodzieniec miasto hartu i zapału wyniesie ze szkół rozstrój fizyczny i zniechęcenie; w miejsce energii zwątpienie, w miejsce poczucia obowiązku pragnienie spoczynku.

System wychowania w gimnazyach naszych jest tedy jednostronny. Tej wadliwości wypadałoby przecież zaradzić, — a w jakiż sposób? Trzeba przedewszystkiem wziąć na uwagę, które czynniki najbardziej do zwątlenia sił fizycznych u naszëj młodzieży się przyczyniają. Do tych należy długie i wymuszone siedzenie w klasach w wieku wymagającym jak najwięcej ruchu do należytego rozwinięcia się organizmu.

Znaczniejsza część zakładów nie posiada klas odpowiednich, młodzież tłoczy się w komnatach ciasnych nie mających niekiedy należytego oświetlenia, wśród pyłu i kurzu, bo klasy w naszych zakładach tylko dwa razy na tydzień bywają zamiatane a prochów w nich nigdy nie ścierają. Powietrze w tych lokalach zazwyczaj niezdrowe, gdyż brak im dostatecznej wentylacji, brak im oddzielnego miejsca, w któremby uczniowie w porze deszczowëj lub podczas zimy przemokłą odzież składać mogli, ażeby w czasie lekcyj nie wciągali powietrza wilgocią przesiąknięgo. Oto są warunki, wśród których młodzież nasza

*) Por. Raport wizyty gener. ks. Szczep. Hołowczyca pod rubrykami: Edukacya fizyczna w Archiwum dla etc. str. 27 i nast.

kilka godzin dziennie przebywa a więc zaprzeczyć się nie da, że szkoła sama podkopuje zdrowie swych wychowanków.

Inaczej pod tym względem postępowała Komisya edukacyi narodowej; w jej zakładach inaczej dbano o zdrowie młodzieży: chorego ucznia był obowiązany odwiedzać prefekt, przy każdym zakładzie była apteka a wizytatorowie gen. winni byli badać stan zdrowotny w pojedynczych zakładach; gdzie takowy szwankował, dochodzić tego przyczyny.*)

Nasze zakłady nie posiadają dotąd przepisów, dotyczących się zdrowia w ogóle a chorych uczniów w szczególności, a jeżeli który nauczyciel chorego ucznia odwiedzi, nie czyni tego z urzędowego obowiązku, ale raczej z pobudek ludzkości. A przecież nie jest rzeczą tak trudną zapobiec temu, aby szkoła nie działała ujemnie na fizyczny rozwój organizmu swych wychowanków, należałoby im tylko dozwolnić więcej ruchu i swobody i wzmacniać ich muszkuły przez racjonalne zastosowanie nauki gimnastycznej. Nauka na tem nie ucierpi, owszem zyska, jeżeli się dozwoli uczniom krótkiej przynajmniej przerwy pomiędzy pierwszą a drugą godziną a dłuższej, jak dotychczas po dwu godzinach naukowych. Dziś siedzi uczeń całą godzinę jak przykuty i nie wolno mu się ruszyć, bo nauka wymaga spokoju, a ławki według nowego systemu zbudowane trzeszczą przy najmniejszym poruszeniu; w tej niewygodnej pozycji wymaga odeń nauczyciel przez całą godzinę natężonej uwagi, bo inaczej być nie może... Wybiła wreszcie godzina nauczyciel wychodzi z klasy, uczeń radby powstać, wyprostować skurezone członki, ale niepodobna, bo już drugi czeka we drzwiach, aby rozpocząć naukę innego przedmiotu. Przejście z jednego przedmiotu do drugiego nie jest nawet zamarkowane, uczeń nie znalazł czasu, nie mówię do odpoczynku, ale nawet do otwarcia innej książki. W tem miejscu przydałaby się przerwa przynajmniej pięciu minut. Atoli nasza instrukcyja jest pod tym względem tak skrupulatna, że nawet jednej minuty uronić nie dozwala, jakby ta jedna minuta przy takim nastroju uczniów,

*) Por. Raport wizyty gener. kś. Hołowczyca w Archiwum etc. I. c. pod rubrykami Edukacya fizyczna.

w jakim ich nauczyciel drugiej godziny zastaje, była dla nauki z wielkim uszczerbkiem. Po drugiej godzinie dozwolona jest przerwa 10 minut, atoli nie wszystkie zakłady posiadają obszerne dziedzińce lub ogrody, w którychby uczniowie w tym czasie swobodnie pobujać mogli, młodzież tłumi się zwyczajnie po kurytarzach, tak samo pełnych kurzu jak same klasy. Nie dość tedy dać młodzieży czas do wytechnienia, ale potrzeba się postarać o to, aby z niego korzystać mogła.

Projekt organizacyi wspomina wprowadzie o nauce gimnastyki, ale tylko jako o przedmiocie nadobowiązkowym i nie daje szczegółowych zleceń, w jaki sposób ta nauka ma być traktowaną. Gimnastyka nie jest sztuką, jeno środkiem leczniczym, z wyjątkiem ludzi fizycznie pracujących każdemu potrzebnym*) i jeżeli ma młodzi naszej oddać prawdziwe usługi powinna być zaliczoną w poczet przedmiotów obowiązkowych.**)

W szkołach Komisji eduk. nie udzielano wprowadzie nauki gimnastyki, ale zastępowały ją ćwiczenia uczniów ku zabawie i hartowaniu sił fizycznych służące jako to: gra w piłkę, musztra, bieganie etc.***)

Co jeszcze było w komisji szkołach dobrém a co u nas leży jeszcze dotychczas odłogiem: w klasach wyższych udzielano tam zasad higieny. Nauka ta jest potrzebna dla każdego, i jeżeli już nie w gimnazyach to przynajmniej na uniwersytecie powinna być wprowadzoną.****)

*) Por. Rozprawa dra. Stan. Stodolaka „Wychowanie fizyczne i moralne... w sprawozdaniu gimnazjum św. Jacka w Krakowie z r. 1853 str. 26.

**) Uczyniła to Komisya powołana w r. 1879. przez galicyjską Radę szkolną krajową do zbadania sprawy reformy gimnazyów. Ob. E. Czerkawski Rozprawy i wnioski etc. str. 40 i nast.

***) Por. Raport wizyty gen. kś. Hołowczyca w Archiwum etc. pod rubrykami: „Edukacya fizyczna.“

****) Z tej zasady wychodząc postawiło walne zgromadzenie nauczycieli szkół wyższych we Lwowie w r. 1885. po przeprowadzonej dyskusyi następujący wniosek:

„Walne zgromadzenie uznaje potrzebę wprowadzenia gimnastyki jako przedmiotu obowiązkowego (pod nadzorem lekarskim?) jako też wprowadzenia wykładów higieny i somatologii w uniwersytetach.“ (Ob. Muzeum zeszyt 7. i 8. z r. 1885 str. 412). Także Komisya powołana w sprawie reformy szkół średnich przez Akademię umiejętności przychyliła się do zdania, że należałoby uczynić gimnastykę obowiązkową dla wszystkich, którzy nie udowodnią, że pobierają leky gimnastyki, lub że względy zdrowia im tego wzbraniają (ob. Sprawozdanie str. 10).

Oto są zmiany, które szkoła średnia do swego wychowawczego systemu wprowadzić powinna i chociaż przez nie wątplęgo od urodzenia organizmu nie naprawi, to uchyli się przynajmniej od zarzutu, że psuje i koszlawi to, co rozumne wychowanie domowe i troskliwość opieki rodzicielskiej jako trwałą zdrowia podwalinę założyły.*) Nikt jej nie zarzuci, że wychowuje ducha kosztem ciała, lecz przyzna, że rozwijając harmonijnie jedną i drugą stronę istoty ludzkiej, stara się dostarczyć społeczeństwu w przyszłości szlachetnego zarodku.

Wiadomości szkolne.

A. Skład grona nauczycieli

przy końcu roku szkolnego 1886.

1. *Wojciech Biesiadzki*, dyrektor gimnazjum, zastępca przewodniczącego Rady szkolnej okręgowej, uczył języka greckiego w kl. VIII. — 5 godzin tygodniowo.
2. *Ks. Aleksy Toroński*, profesor religii dla uczniów obrz. grec. kat. i exhortator, kanonik tyt. radca konsystoryalny, członek Rady miejskiej i powiatowej, zastępca przewodniczącego Rady szkolnej miejscowej, uczył religii we wszystkich ośmiu klasach, razem 16 godz. tyg.
3. *Ks. Andrzej Drażek*, profesor religii dla uczniów obrz. rzym. kat. i exhortator, kanonik tyt., uczył religii we wszystkich ośmiu klasach. — razem 16 godzin tygodniowo.
4. *Emeryk Turczyński*, profesor, zawiadowca gabinetu przyrodniczego, członek komisji fizyograficznej w Krakowie i Towarzystwa zoologiczno-botanicznego w Wiedniu, uczył nauk przyrodniczych w Ia., Ib., II., III.; V., VI.; matematyki w Ia., Ib., razem 18 godzin tygodniowo.
5. *Seweryn Arzt*, profesor, członek Rady miejskiej i powiatowej, uczył geografii i historii powszechniej w Ia., II., w V., VI., VII. i VIII., — razem 20 godz. tyg.; także historii krajowej jako przedmiotu nadobowiązkowego w kl. VI. i VII., przez 2 godziny tygodniowo.
6. *Tomasz Gawęda*, profesor, doktor filozofii, uczył geografii i historii w kl. III. i IV.; jęz. niemieckiego w kl. V. i VI. propedeutyki filozoficznej w kl. VII. i VIII.; razem 19 godzin tygodniowo; także historii krajowej jako przedmiotu nadobowiązkowego w kl. III. i IV. przez 2 godz. tygod.
7. *Antoni Pazdrowski*, profesor, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył matematyki w kl. III., V., VII. i VIII.; fizyki w kl. VII. i VIII., razem 18 godz. tygod.
8. *Michał Żukiewicz*, profesor, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, uczył języka łacińskiego w kl. Ia. i V. i polskiego w Ia. — razem 17 godz. tygod.
9. *Ignacy Hoszowski*, profesor, członek Rady miejskiej i powiatowej, uczył języka łacińskiego w kl. Ib. i VII. i polskiego w Ib. — razem 16 godz. tygod.

10. *Sebastyan Polak*, profesor, zawiadowca czytelni polskiej i ruskiej dla młodzieży, prezes drohobyckiego oddziału Tow. pedagog., uczył języka łacińskiego w kl. VIII. polskiego w V., VI., VII. i VIII. — razem 17 godzin tygodniowo.
11. *Włodzimierz Pasławski*, profesor, uczył języka łacińskiego i polskiego w kl. III., ruskiego w kl. V., VI., VII. i VIII. — razem 17 godzin tygodniowo.
12. *Zygmunt Kunstmann*, nauczyciel, uczył jęz. niemieckiego w Ia., II., VII. i VIII. — razem 19 godzin tygod.
13. *Antoni Stefanowicz*, nauczyciel, uczył rysunków wolnoryęcznych w Ia., Ib., II., III. i IV. — razem 20 godzin tygod., oprócz tego rysunków geometrycznych jako przedmiotu nadobowiązkowego przez 3 godziny tygod.
14. *Antoni Janik*, egzamin. zastępca nauczyciela, uczył jęz. łac. w kl. VI., greckiego w VI. i VII., polskiego w kl. II. — razem 18 godzin tyg.
15. *Bazyli Sanat*, egzamin. zastępca nauczyciela, uczył matematyki w kl. II., IV. i VI.; fizyki w kl. IV. jęz. rusk. w kl. I. i IV. — razem 16 godzin tygodniowo.
16. *Józef Pawłowski*, egzamin. zastępca nauczyciela, uczył języka łac., grec. i polsk. w kl. IV. i greckiego w V. — razem 18 godzin tygodniowo.
17. *Emil Urbàniczky*, zastępca nauczyciela, uczył języka niemieckiego w kl. Ib., III. i IV. geografii w Ib. — razem 17 godzin tygodniowo.
18. *Piotr Rzepnijski*, zastępca nauczyciela, uczył języka łac. w kl. II., greckiego w III. i ruskiego w kl. II. i III. — razem 17 godz. tyg.
19. *Joachim Blumenblatt*, poboczny nauczyciel religii mojżeszowej, udzielał tego przedmiotu w 8 oddziałach przez 8 godzin tyg.
20. *Maurycy Klugmann*, poboczny nauczyciel jęz. francuskiego udzielał tego przedmiotu w 3 oddziałach przez 6 godz. tyg.
21. *Bazyli Stojalowski*, nauczyciel szkoły ludowej, uczył gimnastyki w 6 oddziałach przez 6 godzin tyg.
22. *Sylwester Ochnicz*, nauczyciel szkoły ludowej, uczył śpiewu w 3 oddziałach przez 4 godzin tyg.

B. Rozkład nauk.

I. Klasa.

Gospodarze: w Ia. *Zygmunt Kunstmann*, w Ib. *Emil Urbàniczky*.

Religia 2 godziny tygodniowo. Katechizm katolicki.

Język łaciński 8 godzin tyg. — Nauka o prawidłowych formach, najpotrzebniejsze zasady ze składni, ćwiczenia w tłumaczeniu z jęz. łacińskiego na polski i odwrotnie. Od listopada począwszy co tydzień kompozycja; przez $\frac{1}{2}$ godz., oprócz tego w II. półroczu co 3 tygodnie wypracowanie domowe.

Język polski 3 godz. tyg. — Nauka o formach imion i o zdaniu pojedynczym w połączeniu z interpunkcją; najważniejsze zasady z głosowni wyłożone przy odmianie imion; czytanie z Wypisów i opowiadanie, uczenie się na pamięć celniejszych ustępów. Co 14 dni wypracowanie domowe lub szkolne i 2 dyktaty co miesiąc w 1 półr.

Język ruski 2 godz. tyg. — Materiał naukowy taki sam jak w jęz. polskim.

Język niemiecki 6 godzin tyg. — Odmiana prawidłowa imion i czasowników w połączeniu z najpotrzebniejszymi zasadami składni, szyku i rzędu; czytanie i tłumaczenie z języka niemieckiego na polski i odwrotnie. Co tydzień zadanie szkolne, co 6 tygodni domowe, w wrześniu i październiku same dyktaty.

Geografia 3 godzin tyg. — Pojęcia wstępne z geografii fizycznej i matematycznej, oro- hydro- i topografia: główne pojęcia z geografii politycznej. Rysowanie map na tablicy i papierze.

Matematyka 3 godzin tyg. — Naprzemian arytm. i geom. Z arytmetyki: cztery działania liczbami całkowitymi i dziesiętnymi, mianowanymi i niemianowanymi, sposoby skracań rachunkowych, podzielność liczb i działania ułamkami zwyczajnymi i dziesiętnymi. Z geometrii: nauka o liniach, kątach, trójkątach aż do przystawiania. Co miesiąc zadanie szkolne, na każdą lekcję zadanie domowe.

Historia naturalna 2 godzin tyg. W I. półr. zwierzęta kręgowie, w II. półr. zwierzęta bezkręgowie.

Rysunki wolnорęczne 4 godzin tyg. — Rysowanie prostokreślnych utworów geometrycznych z wolnej ręki, mianowicie: linii prostych, kątów, trójkątów, czworokątów i wielokątów na podstawie rysunku nauczyciela na tablicy. Prócz tego teoretyczne objaśnianie kształtów i bryłowości ciał przy pomocy okazów i modeli.

II. Klasa.

Gospodarz: *Piotr Rzepnijski.*

Religia 2 godzin tyg. — Historia biblijna starego zakonu.

Język łaciński 8 godz. tyg. Powtórzenie odmian prawidłowych, nauka o formach nieprawidłowych; główne zasady ze

- składni, accus. cum inf., abl. abs., tłumaczenie zdań łacińskich na język polski i odwrotnie. Co tydzień kompozycja przez $\frac{1}{2}$ godz.; co miesiąc 2 wyprac. domowe.
- Język polski 3 godz. tyg. — Powtórzenie i dokończenie nauki o imieniu, nauka o słowie z uwzględnieniem głósowni; nauka o zdaniu złożoném w głównych zarysach w połączeniu z interpunkcją; składnia zgody. Czytanie ustępów z Wypisów, opowiadanie, uczenie się na pamięć. Zadania piśmienne co 2 tyg.
- Język ruski 3 godz. tyg. — Materiał naukowy taki sam jak w języku polskim.
- Język niemiecki 5 godz. tyg. — Uzupełnienie nauki o formach, o szyku przestawnym i szyku w zdaniu poboczném; tłumaczenie ustępów niemieckich i polskich, konwersacya w krótkich zdaniach; wygłaszanie ustępów memorowanych. Zadania piśmienne 4 miesięcznie, tj. 3 szkolne i 1 domowe.
- Geografia i historia 4 godzin tyg. — Geografia fizyczna i polityczna Azji i Afryki; pionowy i poziomy układ i hydrografia Europy; szczegółowa geografia południowych i zachodnich państw Europy. Historia starożytna przez 2 godz. tygodniowo.
- Matematyka 3 godzin tyg. — Z arytmetyki; skrócone mnożenie i dzielenie, stosunki, proporcye, reguła trzech, nauka o miarach, wagach i monetach, rachunek procentowy. Z geometrii; przystawianie trójkątów, koło, czworobok, wielobok i wymiar powierzchni figur prostokreślnych. Zadania piśmienne jak w klasie I.
- Historia naturalna 2 godz. tyg. — W I. półroczu ptaki, gady, płazy, ryby; w II. półr. botanika.
- Rysunki wolnoręczne 4 godz. tyg. — Ornament geometryczny; zasady perspektywy i rysowanie przestrzennych geometrycznych utworów z wolnej ręki według prawideł perspektywy z modeli druczanych i drewnianych.

III. Klasa.

Gospodarz: *Włodzimierz Pasławski.*

- Religia 2 godz. tyg. — Historia biblijna nowego zakonu.
- Język łaciński 6 godz. tyg. — Z gramatyki: składnia zgody i rzędu, nauka o czasach i trybach aż do coniunc. w zdaniach pobocznych, tłumaczenie ustępów polskich na język łaciński. — Z Corneliusa Neposa czytano żywoty: Milecyadesa, Temistoklesa, Pelopidasza, Cymona, Arystydesa, Lysandra i Hannibala. Miesięcznie cztery zadania domowe i szkolne naprzemian.

- Język grecki 5 godz. tyg. — Odmiana imion i czasowników aż do źródłosłowu perfecti; ćwiczenia z języka greckiego na polski i odwrotnie. W II. półroczu co miesiąc 2 zadania domowe i 1 szkolne.
- Język polski 3 godz. tyg. — Z gramatyki: nieodmienne części mowy, składnia rzędu, pisownia. Czytanie Wypisów, opowiadanie, uczenie się na pamięć, deklamacya. Co 14 dni zadanie domowe lub szkolne.
- Język ruski 2 godz. tyg. — Materiał naukowy taki sam, jak w języku polskim.
- Język niemiecki 4 godz. tyg. — Z gramatyki: składnia zgody i rzędu, powtarzanie partyj przerobionych w kl. I. i II. Czytanie, tłumaczenie, uczenie się na pamięć, konwersacya. Zadania piśmienne trzy miesięcznie, naprzemian domowe lub szkolne.
- Historia 1 godz. tyg. Dzieje średniowieczne. — Geografia 2 godz. tyg. — Szczegółowa geografia Europy środkowej, wschodniej i północnej z wykluczeniem monarchii austriacko-węgierskiej; geografia Ameryki i Australii.
- Matematyka 3 godz. tyg. — Z algebry: główne działania liczbami algebraicznymi, potęgowanie, pierwiastkowanie i kombinacye. Z geometrii; podobieństwo figur prostokreślnych, nauka o kole, własności elipsy, hiperboli i paraboli. Zadania piśmienne jak w klasie I.
- Przyrodnicze nauki 2 godz. tyg. — W I. półr. mineralogia, w II. półr. fizyka; nauka o własnościach ciał i o cieple, chemia nieorganiczna i organiczna szczegółowo.
- Rysunki wolnoręczne 4 godz. tyg. — Ćwiczenia w rysowaniu ornamentów płaskich według rysunku nauczyciela na tablicy i wzorów kolorowych z szczególnem uwzględnieniem wzorów greckich i rzymskich; nauka o stylu ornamentów i dalsze ćwiczenia w perspektywie.

IV. Klasa.

Gospodarz: *Józef Pawłowski.*

Religia 2 godzin tyg. — Nauka liturgii.

Język łaciński 6 godz. tyg. — Z gramatyki: powtórzenie nauki o czasach i trybach i dalszy ciąg i o imionach czasownikowych. Prozodya, o hexametrze i distychu. Ćwiczenia w tłumaczeniu z języka polskiego na łaciński. Czytano z Comment. Caesaris de bello Gall. lib. I., II., 1—30; V. Ovidius: Metamph. Niobe. Zadania piśmienne miesięcznie 2 domowe, a 1 szkolne co 2—3 tygodni.

Język grecki 4 godz. tyg. — Źródłosłów perfecti i aor pass. czasowników na „ zakończonych, czasowniki na „ i nie-

prawidłowe. Tłómaczenie z języka greckiego na polski i odwrotnie. Zadania piśmienne jak w kl. III.

Język polski 3 godz. tyg. — Z gramatyki: główne zarysy etymologii; dokładna nauka o zdaniu złożoném, o szyku i o interpunkcyi szczegółowo, o wierszowaniu, ważniejsze zasady stylistyki, główniejsze rodzaje stylu. Czytanie ustępów z Wypisów, opowiadanie, uczenie się na pamięć, deklamacya. Zadania piśmienne jak w kl. III.

Język ruski 2 godz. tyg. — Materiał naukowy taki, jak w języku polskim.

Język niemiecki 4 godz. tyg. — Z gramatyki: powtórzenie i uzupełnienie składni, słoworód. Czytanie, tłómaczenie, konwersacya i wygłaszanie memorowanych z Wypisów ustępów. Zadania piśmienne dwa miesięcznie.

Historya i geografia 4 godz. tyg. — W I. półr. historia nowożytna, z szczególném uwzględnieniem monarchii Austr. Węg.; w II. półroczu szczegółowa geografia monarchii austriacko-węgierskiej.

Matematyka 3 godz. tyg. — Z arytmetyki: stosunki i proporcye złożone, rachunek składanego procentu, rachunek spółki, łańcuchowy i mieszanin, zrównania 1 stopnia. Z geometryi: stereometrya. Zadania piśmienne jak w kl. III.

Fizyka 3 godz. tyg. — Mechanika, Magnetyzm, Elektryczność, Akustyka, Optyka i ciepło promieniste.

Rysunki wolnoręczne 4 godz. tyg. — Rysowanie ornamentów plastycznych i trudniejszych wzorów ornamentalnych z uwzględnieniem postaci ludzkiej i zwierzęcej; ćwiczenia w rysowaniu z pamięci i dalszy ciąg perspektywy.

V. Klasa.

Gospodarz: *Michał Żółkiewicz.*

Religia 2 godz. tyg. — Dogmatyka ogólna.

Język łaciński 6 godz. tyg. — Z gramatyki: powtórzenie i uzupełnienie składni zgody i rzędu, o czasach i trybach do §. 237, prozodya i metryka; tłómaczenie ustępów polskich na język łaciński. Czytano Liwiusza ks. I. Owidyusza *Metamorph.* I. 89—415; *Fasti*: II. 195—242, 687—710, III. 167—232; *Trist.* V. 8. Co 14 dni wypracowanie domowe i szkolne.

Język grecki 5 godz. tyg. — Z gramatyki: składnia aż do zaimka; tłómaczenie odpowiednich ustępów z jęz. polskiego na język grecki. Z Chrestomatyi Xenofonta czytano: z *Cyropedyi* I., IX. *Anabas* I., II., III. Homera *Iliady* ks. I. i III. 1—200. Co miesiąc jedno zadanie.

Język polski 3 godz. tygodniowo. — Czytanie cenniejszych ustępów z staropolskich pomników w połączeniu z uwagami gramatycznymi; a z literatury XVI. wieku do Kromera. Lektura: Stare wrota, Syrokomli i Wiesław Brodzińskiego. Co miesiąc jedno zadanie.

Język ruski 2 godz. tygodniowo. — Czytano i objaśniano pomniki cerkiewno-słowiańskie X., XI. i XII. w., z Chrestomatyi Ogonowskiego a mianowicie: Договори съ Греками, Проповиди митрополита Іларіона, Правда руска; ustępy z kroniki Nestora Лѣтописъ Кієвска; Мономаха Поученіе дѣтемъ. Obok lektury uczono form starosłowiańskich i składni tego języka. Co miesiąc jedno zadanie.

Język niemiecki 4 godz. tygodniowo. — Czytanie ustępów z Wypisów niemieckich z stosownym objaśnieniem gramatycznym, stylistycznym i estetycznym; opowiadanie; wygłaszanie cenniejszych ustępów memorowanych. Co 2 tygodnie zadanie domowe lub szkolne.

Historia i geografia 3 godz. tygodniowo. — Dzieje starożytne aż do zdobycia Italii przez Rzymian, z poglądem na religię, sztukę i literaturę; odpowiednie działy z geografii.

Matematyka 4 godz. tygodniowo. — Z algebry: cztery działania liczbami algebraicznymi, system liczbowy, podzielność liczb, ułamki proste i dziesiętne, liczby ujemne; proporcye. Zrównania 1. stopnia z jedną i z kilku niewiadomymi. Z geometrii: planimetria. Co miesiąc zadanie szkolne, liczne ćwiczenia domowe.

Historia naturalna 2 godz. tygodniowo. — W I. półr. mineralogia w połączeniu z geognozyą; w II. półroczu botanika systematyczna w połączeniu z paleontologią i geografią roślin.

VI. Klasa.

Gospodarz: *Władysław Dadej*, od 17. maja zaś *Antoni Janik*.

Religia 2 godz. tygodniowo. — Dogmatyka szczegółowa.

Język łaciński 6 godz. tygodniowo. — Z gramatyki: dalszy ciąg składni aż do supinum: tłumaczenie ustępów polskich na język łaciński. Czytano Sallustii Jugurtha; Vergilii Aeneid, lib. II. Ecl. I. i V. Georg. II., 136—176 i II., 458—540, wygłaszanie na pamięć cenniejszych ustępów czytanych Cicer. oratio I. in Catilinam. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Język grecki 5 godz. tygodniowo. — Z gramatyki: nauka składni aż do infinitywu: tłumaczenie ustępów polskich na język grecki. Czytano z Homera Iliady ks. VI., XII., XVI., XXIV. Herodot. lib. V. Wypracowania piśmienne jak kl. V.

Język polski 3 godz. tygodniowo. — Czytanie cenniejszych ustępów

z autorów złotego wieku literatury polskiój i okresu panegiryczno-makaronicznego z uwzględnieniem biografii autorów. Lekt. pryw. Kazania sejmowe P. Skargi. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Język ruski 2 godz. tyg. — Czytano i objaśniono podług czyt. Ogonowskiego pamiętniki XIII., XIV., XV., XVI., XVII., XVIII. w. Слово о Полку Игоревѣ. Pieśni ludowe podług czyt. Barwińskiego cz. I. — Zadania jak w kl. V.

Język niemiecki 5 godz. tyg. — Czytanie, objaśnianie i wygłaszenie ustępów w Wypisów Jandaurka t. II., opowiadanie, konwersacya. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Historya i geografia 3 godz. tyg. — Dzieje Rzymian od zdobycia Italii i dzieje średniowieczne z ustawicznem uwzględnieniem geografii odnośnych krajów.

Matematyka 3 godz. tyg. — Z algebry: o potęgach, pierwiastkach i logarytmach. Zrównanie 2. stopnia o dwóch niewiadomych. Z geometryi: stereometrya, i trygonometrya prostokreślna. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Historya naturalna 2 godz. tyg. — Zoologia systematyczna w połączeniu z paleontologią i geograf. rozszerzenie zwierząt.

VII. Klasa.

Gospodarz: *Ignacy Hoszowski.*

Religia 2 godz. tyg. — Etyka katolicka.

Język łaciński 5 godz. tyg. — Z gramatyki: Właściwości języka łacińskiego w połączeniu z ćwiczeniami gramatyczno-stylistycznymi. Lektura: Vergilii Aeneid. ks. VI.; Ciceronis in Catil. oratio I.; Cicer. oratio Cicero: De imperio Cn. Pompei; Ciceronis dialogus de amicitia. Cicer. Wypracowania piśmienne jak w kl. V.

Język grecki 4 godz. tyg. — Z gramatyki: infinitivus, participium, atrakeya, przeczenia, zdania pytajne; tłómaczenie odpowiednich ustępów z języka polskiego na język grecki. Lektura: Demostenesa mowy. Filip I., II. i III.; Sofoklesa tragedia: Aias. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Język polski 3 godz. tyg. — Czytanie celniejszych ustępów z autorów XVIII. i XIX. wieku w połączeniu z historyczno-literackimi i estetycznymi uwagami. Rozpoczęto okres romantyczny. Czytano i objaśniano. Lektura pryw.: Barbara Radziwiłłówna A. Felińskiego i Myszeida, Krasickiego. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Język ruski 2 godz. tyg. — Czytano i objaśniano ustępy z autorów; Kotlarewskiego. Kwitki, Artymowskiego, Szaszkiewicza, Wagilewicz. Kostomarowa, Metlińskiego, Mo-

- gilnickiego, Ustyanowicza, Szewceńka i Guszalewicza. podług Czytanki Barwińskiego t. II. Zadania jak w kl. V.
- Język niemiecki 4 godz. tyg. — Czytanie i objaśnianie celniejszych ustępów z Wypisów Harvota t. I. Prócz tego czytano i rozbierano: Göthego, Hermann und Dorothea, Lessinga Emilie Gelotti. Zadania piśmienne co 3 tygodnie.
- Historya i geografia 3 godz. tyg. — Historya nowożytna z uwzględnieniem geografii Ameryki.
- Matematyka 3 godz. tyg. — Z algebry: teoria równań algebraicznych 1. i 2. stopnia z jedną i kilku niewiadomymi, równania wykładnicze, postępy z zastosowaniem i kombinacye. Z geometryi: zastosowanie algebry do geometryi i analityka. Zadania piśmienne jak w kl. V.
- Fizyka 3 godz. tyg. — Mechanika, nauka o cieple, chemia.
- Logika 2 godz. tyg. — Logika formalna.

VIII. Klasa

Gospodarz: *Schastyn Palak*
~~dr. Tomasz Gawentia~~

- Religia 2 godz. tyg. — Historya kościelna.
- Język łaciński 5 godz. tyg. — Ćwiczenia gramatyczno-stylistyczne. Czytano z Horacego Carmin I. 1, 2, 3, 4, 14, 22, 31, 34, 37; II. 2, 3, 6, 10, 13, 17, 18, 20; III., 1, 2, 3, 4, 8, 23, 29, 30; IV. 2, 3, 5, 7, 8, 9, 12. Epod. 2, 7; Sat. I. 9; II. 6. Epist. I. 1: Tacit. Germania 1—27; Tacit. ~~Annal.~~ I. 1—15; 72—81; II. 33—61; 69—83; III. 1—16. Zadania piśmienne jak w klasie V.
- Język grecki 5 godz. tyg. — Z gramatyki: Partykuły. Czytano Sofoklesa tragedya: Antygona i Platona i Apologia i Kryton. Wypracowania piśmienne jak w klasie V.
- Język polski 3 godz. tyg. — Czytanie celniejszych ustępów z autorów XIX. wieku w połączeniu z estetycznymi i historyczno-literackimi uwagami. W całości zaś Mickiewicza: Sonety krymskie, Pan Tadeusz, Konrad Wallenrod, Grażyna. Lektura pryw.: Śluby panieńskie. A. Fredry, Gószczyńskiego Sobótka, Malczewskiego Marya. Zadania piśmienne jak w klasie V.
- Język ruski 2 godz. tyg. — Czytano i objaśniano ustępy z autorów: Hlibowa, Starożeńki, Didyckiego, M. Wewczka, Koniskiego i Kulisza poezje i rozprawy, Naumowicza, Ilnickiego, Szaraniewicza, Ogonowskiego, Zharskiego, Fedkowicza, i Worobkiewicza podług czyt. Barwińskiego cz. III. Zadania piśmienne jak w klasie V.
- Język niemiecki 4 godz. tyg. — Czytano i objaśniano estetycznie w I. półr. Egmont Göthego, w II. półr. Wallen-

steina 2. i 3. część Schillera i Julius Caesar Shakespeare'a. Prócz tego przeprowadzono na ustępach z III. t. Wypisów Mozarta analityczno-estetyczny rozbiór wszelkich rodzajów poezyi tak lirycznój, jakotóż opisowój i dramatycznój. Wypracowania piśmienne jak w klasie V.

Historya i geografia 3 godz. tyg. — Historya i statystyka monarchii austriacko-węgierskiej; powtórzenie główniejszych partyj z hist. grec. i rzym.

Matematyka 2 godz. tyg. — Powtórzenie, uporządkowanie i zastosowanie na przykładach całego materiału naukowego. Co miesiąc zadanie szkolne.

Fizyka 3 godz. tyg. — Elektryczność, magnetyzm, falowanie, akustyka i optyka do interferencyi; główne zasady astronomii.

Psychologia 2 godz. tyg. — Psychologia empiryczna.

C. Przedmioty nauki nadobowiązkowej przy końcu 2. półrocza r. s. 1886.

Język francuski w 3 oddziałach po 2 godziny tygodniowo. W I. oddziale uczono wymawiania wyrazów, dalej form prawidłowych, imion i czasowników. Na każdą lekcję zadania domowe, co miesiąc dwa extemporalia. Na naukę uczęszczało przy końcu 2. półrocza 28 uczniów. — W II. oddziale uczono nieforemności wszystkich części mowy, znaczenia i używania czasów i trybu łączącego, jakotóż galicyzmów. Zadania jak w I. oddziale. Na naukę uczęszczało 5 uczniów. W III. oddziale uczono składni rzędu, użycia trybu bezokolicznego i imiesłówów; prowadzono konwersacyą na podstawie lektury: Telemaque. Zadania jak w I. oddziale. Na naukę uczęszczało 4 uczniów — razem we wszystkich trzech oddziałach 37 uczniów. Używano gramatyki i wypisów Switkowskiego. — Remuneracya nauczyciela wynosiła 220 złr. rocznie.

Historya krajowa w 4 oddziałach dla uczniów III., IV., VI., VII. kl. po jednej godzinie tygodniowo. Mianowicie uczono w III. kl. sposobem biograficznym od najdawniejszych zabytków historycznych aż do r. 1492, na naukę uczęszczało 37 uczniów. — W IV. klasie tak samo od r. 1495 do r. 1815; na naukę uczęszczało 43 uczniów. W VI. kl. uczono na podstawie chronologii systematycznego rozwoju dziejów krajowych od początków historycznych do r. 1492, z uwzględnieniem równoczesnych stosunków państw sąsiednich; na naukę uczęszczało 23

- ucz. W VII. kl. tak samo od roku 1492 do 1815 uczęszczało 12 uczniów — razem we wszystkich oddziałach 115 ucz. Remuneracya nauczycieli wynosiła 180 złr. rocznie.
- Rysunki geometryczne** przez 3 godz. tyg. w 2 oddziałach. Uczniowie II. klasy należeli do oddziału I. i przerabiali zadania wykreślne, polegające na nauce o przemianie i dzieleniu figur prostokreślnych, o kole, sieciach bryłowych i liniach ślimakowych. — Uczniowie klasy III., IV., V. i VI., należeli do oddziału II. i rysowali łuki architektoniczne, profile gzymsów greckich, rzymskich i gotyckich, konstrukcyje okien gotyckich, plany sytuacyjne świątyń greckich i trudniejsze ornamenta geometryczne nawodzone kolorami. Zdolniejsi wykonywali cieniowane rysunki rzutowe już to z modeli drewnianych i gipsowych, już to z dobranych stósownie wzorów. — Na naukę uczęszczało 33 uczniów. — Remuneracya nauczyciela wynosiła rocznie 120 złr. w. a.
- Kaligrafia** w 2 oddziałach przez 6 godz. tyg. — Na naukę uczęszczało 72 uczniów. — Remuneracya roczna nauczyciela wynosiła 84 złr. w. a.
- Gimnastyka** w 6 oddziałach przez 6 godz. tyg. — Na naukę uczęszczało 118 uczniów. — Remuneracya roczna nauczyciela wynosiła 200 złr. w. a.
- Spiew** w 3 oddziałach przez 4 godziny tygod. — Na naukę uczęszczało 55 uczniów. — Remuneracya nauczyciela wynosiła 120 złr. w. a.

D. Wykaz książek

w tutejszém gimnazyum w roku szkolnym 1886 używanych.

- Religia.** W I. klasie Katechizm Schustera tłómaczony dla uczniów obrz. łac. przez ks. Zielińskiego; dla uczniów obrz. gr. kat. Chrystyjańsko-katolickij katechizm przez ks. Torońskiego. W II. klasie: Dzieje starego zakonu ks. Dąbrowskiego, i Исторія библійна ст. з. поєсля Тита переложивъ Б. И. ч. I. W III. klasie: Dzieje nowego zakonu ks. Dąbrowskiego i Исторія библійна нов. зав. написавъ Б. И. ч. II. W IV. klasie: Liturgika ks. Władysława Jachimowskiego i Литургика Попела. W V. klasie: Introdukcyja do pisma św., ks. Władysława Jachimowskiego i Учебникъ кат. религін поєсля А. Ваплера написавъ Пелешъ. W VI. klasie: nauka wiary w szczególności, ks. Władysława Jachimowskiego i Вѣроученіе частное Пелеша. W VII. klasie: Etyka katolicka ks. Soleckiego i Учебникъ христ. катол. етики — поєсля Др. Ваплера переложивъ В. Пюрко. W VIII. klasie: Historyja kościelna ks. Władysława Jachimowskiego i Исторія церковная Ваплера w opracowaniu ruskiem przez Stefanowicza.

Język łaciński. A) Gramatyka w I.—VIII. kl. dr. Z. Samolewicza, B) Cwiczenia: w I. i II. kl. dr. Z. Samolewicza, w III. kl. Jerzykowskiego, część I. wyd. 2. w IV. kl. Jerzykowskiego część II. wyd. 2. w V. i VI. Trzaskowskiego część I. wyd. 2. w VII. i VIII. Próchnickiego. C) Autorowie: w kl. III. Żywoty Corn. Neposa wyd. Jerzykowskiego; kl. IV. Caesar de bello Gallico wyd. Hoffmana; w V. kl. Livius i Ovidius wyd. Grysara; w VI. kl. Salustius wyd. Linkera i Vergilius wyd. Hoffmana; w VII. kl. Vergilius wyd. Hoffmana i Cicero wyd. Teubnera lub Weidmanna; w VIII. kl. Horatius wyd. Grysara i Tacitus wyd. Jahna.

Język grecki. A) Gramatyka i ćwiczenia we wszystkich klasach Curtiusa w tłumaczeniu Samolewicza i Sterneala wyd. 3. B) Autorowie: w V. kl. Chrestomatya z Xenofonta Schenkla tłum. Borzemskiego, Homera Illiada wyd. Hoheggera; w VI. kl. Homera Illiada wyd. Hoheggera; Herodot wyd. Wilhelma; w VII. Demostenes wyd. Paulego, Sofokles wyd. Teubnera; w VIII. kl. Sofokles wyd. Teubnera, Plato wyd. Jahna.

Język polski A) Gramatyka w całym gimnazyum A. Małeckiego wyd. 6. B) Wypisy w I. klasie tom I. wyd. 4. w II. kl. tom II. wydanie 4. w III. kl. tom III. wyd. 4. w IV. kl. tom IV. wyd. 2. w V. i VI. kl. Wypisy Mecherzyńskiego t. I. w VII. i VIII. kl. Wypisy Mecherzyńskiego t. II.

Język ruski. A) Gramatyka Osadcy wyd. 2. w całym gimnazyum; B) Wypisy: w I. i II. kl. Romańczuka, Czytanka część I. i II. wydanie 2. w III. i IV. Czytanki Partyckiego, w V. Chrestomatya Ogonowskiego; w VI. Czytanka Barwińskiego tom I., w VII. kl. Czytanka Barwińskiego tom II., w VIII. kl. Czytanka Barwińskiego tom III.

Język niemiecki. A) Gramatyka w kl. I.—IV. Schobera-Rebena przerobiona przez dr. Germana część I, II. wyd. 4; B) Wypisy w I. i II. kl. Rebena-Popera wyd. 3. w kl. III. Hamerskiego część I.; w kl. IV. Hamerskiego część II.; w kl. V. i VI. Jandaureka i Hamerskiego; w kl. VII. Harvota dla wyższego gimnazyum tom I.; w kl. VIII. Mozarta dla wyż. gimn. tom III.

Geografia i Historia. W I. kl. geografia Benoniego i Tatomira wyd. 2.; w II. kl. geografia Baranowskiego i Dziedzickiego wyd. 3.; historia powszechna Weltera w przekładzie Sawczyńskiego część I. wyd. 4.; w III. kl. geografia jak w kl. II., historia Weltera-Sawczyńskiego

część III. wyd. 4.; Weltera-Sawczyńskiego Dzieje nowożytnie, wyd. 4. Statystyka monarchii austr. węg. przez Dra Iz. Szaraniewicza; w V. klasie historia Gindelego w przekł. Markiewicza; w VI. klasie Gindely w przekładzie Markiewicza; w VII. kl. historia Gindelego tom III. w przekładzie Markiewicza; w VIII. kl. Tomka Dzieje monarchii austriacko-węgierskiej, w przekładzie Markiewicza; Statystyka Dra Iz. Szaraniewicza. Atlas Kozena we wszystkich klasach, Kieperta lub Putzgera w II. i V. klasie.

Matematyka. W I. i II. kl. Arytmetyka Mocnika w przekładzie Bączalskiego, geometrya Mocnika w przekładzie Sternala, część I. wyd. 4; w III. kl. Arytmetyka Mocnika w przekładzie Grzybowskiego, geometrya Mocnika w przekładzie Sternala część II. wyd. 2; w IV. kl. Arytmetyka Mocnika w przekładzie Bączalskiego, Geometrya Mocnika w przekładzie Sternala część II. wyd. 2; w całym wyższym gimnazjum algebra i geometrya Mocnika w przekładzie Staneckiego; logarytmy Köhlera lub Wierzbickiego.

Historia naturalna. W I. i II. kl. Zoologia Nowickiego w II. kl. botanika Hückla, w III. mineralogia Łomnickiego, w V. kl. botanika Billa w przekładzie Łomnickiego; mineralogia Łomnickiego; w VI. kl. zoologia dla klas wyższych dr. Nowickiego.

Fizyka. W III., IV., VII. i VIII. klasie Soleskiego. Chemia Tomaszewskiego.

Propedeutika filozofii. W VII. kl. Logika Dra Kremiera; w VIII. kl. psychologia Dra Crügera w przekładzie Sawczyńskiego.

E. Tematy do wypracowań piśmiennych.

a) W języku polskim.

W V. klasie.

1. Jaskółka (opis), dom. 2. Bitwa pod Grünwaldem (opis na podstawie ustępu z kroniki Długosza umieszczonego w książce szkolnej), szk. 3. Sosna (opis), dom. 4. Co Rej mówi o zbytkach swego czasu? (na podstawie odnośnych ustępów w książce szkolnej), szk. 5. Las w porze zimowej (opis), dom. 6. Śmierć Krzysztofa Szeligi (opowiadanie na podstawie Gawędy L. Kondratowicza p. t. Stare wrota), dom. 7. Co ukoјиł smutek Jana Kochanowskiego po śmierci Orszuli? (opowiadanie na podstawie trenu XIX.), szk. 8. Opisać Sobótkę według „Pieśni Świętojańskiej“ J. Kochanowskiego, dom. 9. Walka Horaeyuszów z Kuryacyuszami (według Liwiusza)

- szk. 10. Opisać tegoroczną wycieczkę młodzieży gimnazjalnej do lasu, dom.
11. W jaki sposób odzyskała Halina w „Wiesławie“ K. Brodzińskiego swoich rodziców?

W VI. klasie.

1. O ile wiosna jest obrazem młodości? dom. 2. Sprawa Halszki z Ostroga (na podstawie wyjątków z „Dziejów“ Górnickiego w t. I. „Przykładów i wzorów“ Mecherzyńskiego), szk. 3. Co ma większą wartość, majątek czy nauka? dom. 4. Dla czego Jugurta mógł powiedzieć o Rzymie: *O urbem venalem et mature perituram, si emptorem invenerit*, szkol. 5. Ocenie znaczenie wody w przyrodzie i życiu ludzkim, dom. 6. Zasługi Karolingów koło państwa frankońskiego pod względem politycznym i religijnym, dom. 7. Pogrzeb Hektora na podstawie Iliady ks. XXIV. szk. 8. Jaki pożytek przynosi ludziom sąsiedztwo morza? dom. 9. Wartość życia wiejskiego na podstawie wiersza Andrzeja Morsztyna „Żywot wiejski“, szk. 10. Pług a miecz (porównanie), dom. 11. Jaką rolę odegrał Sinon przy zdobyciu Troi? (na podstawie II. ks. Eneidy), szk.

W VII. klasie.

1. Objaśnić zdanie Horatiusa: *Nil sine magno vita labore dedit mortalibus*. dom. 2. Charakterystyka gracza (na podstawie odnośnej satyry Ign. Krasickiego), szk. 3. Objaśnić dwuwiersz K. Brodzińskiego:

Kto garścią ziemię nosi, góry się doczeka.

Z kropli za kroplą z czasem uzbiera się rzeka. dom.

4. Treść komedii Juliana Niemcewicza: „Powrót posła“, szk. 5. Charakter Starościny w komedii J. Niemcewicza: „Powrót posła“, dom. 6. Tok myśli w mowie Cycerona: *de imperio Cui Pompei*. szk. 7. Uzasadnić zdanie: *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum*. (Horat. Ep. I. 1.), dom. 8. Jakie jest postępowanie Bony względem Barbary w tragedji Al. Felińskiego i jakie są pobudki tego postępowania? szk. 9. Wskazać cel i znaczenie sankcji pragmatycznej, dom. 10. Wyjaśnić, uzasadnić i ocenić myśl dwuwiersza:

Nauką i pieniędzmi drudzy się wzbogacą:

Mądrość musisz sam z siebie własną dobyć pracą. dom.

11. Co popełnił Ajaza w dramacie Sofoklesa do samobójstwa? szk.

W VIII. klasie.

1. Twierdzenie Horatiusa: *suis Roma viribus ruit*, poprzeć dowodami zaczerpniętymi z dziejów Rzymu, dom. 2. Charakter Konrada Wallenroda w odnośnym poemacie A. Mickiewicza, szk. 3. Jak się zapatruje Horatius na zawód poety? (na podstawie lektury), dom. 4. Jak się zawiązuje węzeł dramatyczny w Antygonie Sofoklesa? szk. 5. Jaki wpływ wywarł zajazd na Soplicowo na bieg wypadków w „Panu Tadeuszu“? dom. 6. Porównać Antygonę w tragedji Sofoklesa z Maryą w powieści Antoniego Maleczewskiego

pod względem charakteru, dom. 7. Charakter Janosza w „Sobótce“ Seweryna Goszezyńskiego, szk. 8. Jakie zasady moralne wypowiada Sokrates w rozdziale 16. 17. i 18. Apologii Platona? szk. 9. Zestawić charakter Gustawa i Albana w „Ślubach Panińskich“ Al. Fredry, dom.

b) W języku ruskim.

W V. klasie.

1. Описанье занятій селянина въ часѣ жнивѣ. 2. Уставы великого князя Володимѣра (змѣсть и поясненія), (школ.). 3. Яке значенье мала рѣка Пиль для старинного Эгипта? 4. Важность и значеніе памятника зъ XI. вѣка „Правда руска“. (школь.). 5. Важность минералогіи пѣдъ взглядомъ индустріи. 6. Описанье народныхъ звычаевъ на Рождество Христове. 7. Характеръ вел. князя Володимѣра Мономаха (шкѣл.). 8. Коли и черезъ що osiąгнули Агеи найвисшій степень розвою? 9. Вел. князь Володимѣръ на основѣ лектури лѣтоп. Нестора (школь.). 10. О пожитку рослинъ въ щоденимъ житю. 11. Характеръ Галицкого князя Володимѣрка на пѣдставѣ кievской лѣтописи (шкѣл.).

W VI. klasie.

Море и пустыня (порѣвнанье). 2. Значенье памятника зъ XIII. в. „Слово Данила Заточника“ (школ.). 3. Порѣвнанье усталодавства Ликурга и Солона. 4. Статутъ литовскій, его важность и значеніе (шкѣл.). 5. Пильный и лѣнливый ученикъ (порѣвнанье). 6. Житье чловека въ видѣ подорожи по мори. 7. Петро Могила и его заслуги около пѣднесения словесности рускои въ XVII. в. (школ.). 8. Причины звадки римской республики. 9. Характеръ Игоря Святославича пѣсля „Слово о полку Игоря“ (шкѣл.). 10. Пріятель и похлѣбца (порѣвнанье). 11. Розѣбрати и пояснити думу „Про Марусю Богуславку“ (школ.).

W VII. klasie.

1. Каждая пригода до мудрости дорога (рѣсправа). 2. Основа и значѣнье сатиричкои байки Артемовского „Панъ та собака“ (шкѣл.). 3. Яке значенье мають крестоносный походъ въ всемѣрибѣй исторіи? 4. Хавактеръ головнихъ особъ Ганочки и Зорина въ драмѣ Основяненъка „Щира любовь“ (шкѣл.). 5. Дзвѣтъ въ его вѣдносилахъ до житя чловека. 6. Кпинки до читаня нашѣй пріятелѣ и неприятелѣ. 7. Рѣзѣбрати балладу Шашкевича „Югона“ (шкѣл.). 8. Причины взросту силы Арабѣвъ. 9. Основа и значенье баллады Шевченъка „Причина“ (школ.). 10. Значенье середземного моря въ середновѣчныхъ и новожитнихъ часахъ. 11. Основа и значенье поэмы А. Могилянницкого: Свигъ Манявекій (школ.).

W VIII. klasie.

1. Вилывъ подорожей на образованье чловека. 2. Оповѣданя Олекси Стороженка, ихъ основа и значенье (школ.). 3. Демостенесъ и Епаминионъ

дасть по́дъ взглядомъ заслугъ для отчины (историчне поровнанье). 4. Якъ гадки высказуе Кови́ський въ поемѣ своѣй: „Весна—зима“ (школ.) 5. Електрика и ей значенье въ теперѣшности. 6. Значенье пословицъ: „И гроши ни на що, якъ розумъ ледащо.“ 7. Содержанье и цѣль историчной повѣсти Кулѣ́ша: „Чорной Рады“ (школ.) 8. Якій оборотъ въ житю народѣвъ зробили желѣзній дороги? 9. Розѣбрати и вняснити поему Федьковича: „Вечеръ на По́дгору“ (школьнѣ).

c) W języku niemieckim.

W V. klasie.

1. Die Bewohner des Waldes, (dom.). 2. Welche Vorstellung hatten die Griechen von der Unterwelt, (szk.). 3. Verdienste des heiligen Bonifacius um die Verbreitung des Christenthums in Deutschland, (dom.). 4. Inhaltsangabe der Ballade „der Sänger“ v. Goethe, (szk.). 5. Beschäftigung des Landmannes im Herbste, (dom.). 6. Das Eisen. Seine Eigenschaften und seine Verwandlung, (szk.). 7. Wodurch sind die Phoenicier das erste See- und Handelsvolk des Alterthums geworden, (dom.). 8. Inhaltsangabe und Ideengang des Gedichtes Johanna Sebus, (szk.). 9. Schicksale des alten Szeliga im Gedichte von Ludwig Kondratowicz „Stare Wrota“, (dom.). 10. Ueber Romulus kriegerrische Thätigkeit. Auf Grund der lateinischen Lectüre, (szk.). 11. Der Winter, (dom.). 12. Die Schlacht bei Salamis, (szk.). 13. Die Bergwerke, ihre Bestimmung und Bedeutung, (dom.). 14. Eine Uebersetzung aus dem polnischen, (szk.). 15. Durch welche Mittel gelang es Philip v. Macedonien in Griechenland festen Fuss zu fassen, (dom.). 16. Die Wasserflut nach Ovidius, (szk.). 17. Inhaltsangabe des Dramas v. Johann Kochanowski „Odprawa posłów“, (dom.). 18. Eine Uebersetzung aus dem polnischen, (szk.). 19. Einfluss der Vegetation auf den Naturcharacter einer Gegend und den Culturgrad deren Einwohner, (dom.). 20. Ein Frühlingsmorgen, (szk.). 21. Erfindung der Buchdruckerkunst und ihre Folgen, (szk.).

W VI. klasie.

1. Bericht an einen Freund, wie man die Ferien zugebracht, (dom.). 2. Die Macht des Gesanges auf Grund der Schullectüre, (szk.). 3. Pflug und Schwert. Eine Parallele, (dom.). 4. Das Auge nach dem Schillerschen Räthsel „Kennst du das Bild auf zartem Grunde, (szk.). 5. Sigismund I. Characteristik nach der Rede Stanislaus Orzechowski's, (dom.). 6. Coriolanus nach Geschichte und Sage, (szk.). 7. Das Wasser in allen seinen Formen, (dom.). 8. Es ist die Ballade „Des Sängers Fluch“ von Uhland mit der Ballade „Der Sänger“ v. Goethe zu vergleichen, (szk.). 9. Entstehung und Entwicklung der tribunicischen Gewalt bei den Römern, (dom.). 10. Wodurch sucht Skarga in den berathenden Ständen das Bedürfniss der Eintracht zu wecken, (szk.). 11. Was führte den Untergang des weströmischen Reiches herbei, (dom.). 12. Bedeutung der Ströme für die Cultur, (szk.).

13. Alcibiades. Eine Characterschilderung, (dom.). 14. Einfluss der Kohlensäure auf das Leben der Pflanzen und Thiere, (szk.). 15. Stellung und Bedeutung der Majordomus im fränkischen Reiche, (dom.). 16. Geschichtliche Grundlage des Gedichtes „Potrzeba berestecka“, (szk.). 17. Einfluss der Wälder auf Klima und Fruchtbarkeit des Bodens, (dom.). 18. Der mythische Hintergrund des Nibelungenliedes, (szk.). 19. Hagens Character nach dem Nibelungenliede, (dom.). 20. Gegensätze einiger europäischen und chinesischen Sitten und Gebräuche. Auf Grund der deutschen Lectüre, (szk.). 21. Die heilsamen Folgen der gesetzlichen Ordnung. Nach Schiller's Glocke, (szkolne).

W VII. klasie.

1. Wie schildert Naruszewicz das lesende Publicum in seiner Satire „Chudy literat“, (szk.). 2. Welche von den Personen des Nibelungenliedes gewinnen unsere Theilnahme, warum, und in welchem Grade. (dom.). 3. Cäsars Tod, (szk.). 4. Wert der Gesundheit, (dom.). 5. Bürgers Lied vom braven Manne. Idee und Gedankengang, (szk.). 6. Inhaltsangabe des 2. Gesanges von Wieland's Oberon, (szk.). 7. In welchen verschiedenen Bedeutungen wird das Wort „Volk“ gebraucht, (dom.). 8. Kurze Inhaltsangabe der Fabel des Lessingischen Lustspiels „Minna v. Barnhelm“, (szk.). 9. Brief von einem Freunde, der uns zur Erholung aufs Land einladet, und Fabel die Vorzüge des Landlebens für die Gesundheit darlegt, (dom.). 10. Laokoon's Tod nach Vergil's Aeneis (II.), (dom.). 11. Goethen's Ende nach dem Goetheschen Drama, (szk.). 12. Das Bild eines Müssiggängers, (dom.). 13. Durch welche Mittel trachtet Iphigenie dem Heiratsantrage des Königs Thaas auszuweichen, (szk.). 14. Untreue schlägt den eigenen Herrn. Auf Grund einer gelesenen oder erdichteten Erzählung klarzulegen. (dom.). 15. Inhaltsangabe der Idylle v. Brodziński „Wiesław“, (szk.).

W VIII. klasie.

1. Warum gewinnt Maria Stuart im gleichnamigen Drama Schiller's unsere rege Theilnahme, (dom.). 2. Das Märchenhafte im Nibelungenliede, (szk.). 3. Es sind die Worte: „Wenn der Widerstand vergebens ist unterwirft sich die Weisheit, die Thorheit sträubt sich, die Schwäche klagt, die Niederträchtigkeit schmeichelt, — Der edle Stolz schweigt“ zu erläutern und durch etwaige Beispiele aus der polnischen und deutschen Lectüre zu belegen, (dom.). 4. Die Neugier von ihrer edlen und von ihrer gemeinen Seite, (dom.). 5. Frauencharaktere in Wilhelm Tell, (szk.). 6. Goethes Egmont als Mensch und Staatsmann. Characterschilderung, (szk.). 7. Höflichkeit, Grobheit. Complimentenmacherei. Charakterbilder, (dom.). 8. Krieg und Frieden. (Nach Schiller's Wallenstein), (szk.). 9. Widersprüche in Buttler's Character bei Schiller's Wallenstein, (dom.). 10. Warum empfiehlt man der Jugend Fleiss und Strebsamkeit? Rede eines absolvierten Gymnasialisten an seine Collegen bei Gelegenheit eines Abschiedsfestes, (dom.).

11. Gedankengang der Rede v. Dr. Fr. Exner „Uiber die Stellung der Studierenden an der Universität, (szk.). 12. Sonntagsruhe (Sabbathstille) nach Uhland, (dom.). 13. Es ist die Allegoria von Goethe „der Strom“ zu erzählen und zu deuten, (dom.).

F. Zbiory naukowe.

1. Biblioteka nauczycielska obejmuje 2816 tomów, 857 zeszytów, 112 ilustracyj, 40 map. 9 atlasów i 1 globus. W bieżącym roku szkolnym przybyły następujące ważniejsze dzieła:

- a) przez kupno: Tułaczę, opowiadania historyczne przez Bolesławitę. — H. Gretschel und G. Bornemann, Jahrbuch der Erfindungen auf den Gebieten der Physik, XXI. Jahrgang. — I. Lorschied, Lerbuch a) der organischen Chemie; b) der anorganischen Chemie c) Kurzer Grundriss der Mineralogie. — H. Peter, P. Ovidii Fastorum libri sex. — A. du Mesnil, M. T. Ciceronis de legibus libri tres. — Theod. Bergk, Griechische Litteraturgeschichte. — Dr. Jos. Chavanne. Physikalisch-geograph. Wandkarte von Asien. — Dr. J. Scherr, Allgemeine Geschichte der Litteratur. — ks. T. Kowalski, Chronometrya. — Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. — Dr. E. Götzinger, Real-Lexikon der deutschen Alterthümer. — I. Pramner, Taciti Historiarum lib. I—V. — ks. W. Wojciecki, Społeczność Warszawy w początkach stulecia 1800 — 1830. — S. P. Thompson, Elektryczność i magnetyzm, przełożył I. Boguski. — Piurko B., Uczebnyk chryścyańsko-katolyckoi etyki piśla dr. A. Wapplera. D. Sanders. Wörterbuch deutscher Synonimen. — H. Rheinhard, Plan starożytnych Aten i starożytnego Rzymu. — Biblioteka warszawska z r. 1886. — Om. Partyckij, Słowo o półku Ihoriewim. — E. Rykaczewski, M. T. Cyserona Listy, tom I. — K. Mecherzyński, Historia wymowy w Polsce. — Allgemeine österr. Literaturzeitung. — Verhandlungen des Vereines „Innerösterreichische Mittelschule“ in Graz über den Gymnasiallehrplan und die Instructionen. — Dr. W. Wisłocki, Przewodnik bibliograficzny na r. 1886. — Mittheilungen der k. k. geograph. Gesellschaft in Wien z r. 1886. — Zeitschrift für die österr. Gymnasien na r. 1886. — Kosmos na r. 1886. — b) z darowizny: Teka Nieczui. — J. U. Niemcewicza Spiewy historyczne z muzyką i rycinami. — Dumas Alexander a) Trzech Muszkieterów b) W dwadzieścia lat później. — Sternbach S. Meletemata graeca,

pars I. — Przewodnik naukowy i literacki, dodatek do Gazety Lwowskiej z r. 1885. — M. Jamrógiewicz Geometrya poglądowa dla klas niższych szkół gimnazjalnych. — Muzeum, czasopismo Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych z r. 1885. — Naruszewicz Adam, Historia narodu polskiego. — J. Kiuwiera Historia nauk przyrodzonych. przełożył G. Belke i Al. Kremer.

2. Biblioteka dla młodzieży obejmuje obecnie po uszczelnieniu rewizyi 980 tomów, mianowicie 460 w języku polskim, 115 w języku ruskim, 405 w języku niemieckim. W bieżącym roku szkolnym przybyły następujące:

- a) przez kupno: Nowicki, Na letniem mieszkaniu. — Zwierzęta słynne w historii. — J. Starkel, Lacerta i Buffo. — W. Zawadzki, Zamki i kościoły. — Wł. Bełza, Wasi rówieśnicy. — M. Zaleska, Mayne-Reid, Dolina bez wyjścia. — A. Zipper, Mitologia Greków i Rzymian. — J. Starkel, Po obłokach. — M. Zaleska, Przygody młodego podróżnika w Tatrach. — P. Parylak, J. Słowackiego Ojciec zadżumionych, J. Kochanowskiego Treny, Malczewskiego Marya. — K. Wł. Wojcicki, Życie sławnych krajowców. — L. Tatomir, Apostołowie słowiańscy św. Cyryl i Metody. — E. Müller, Młodość sławnych ludzi, przeł. J. Chęciński. — Smiles, Oszczędność. — Bernatowicz, Pojata, córka Lezdejki. — W. Pol, Północny wschód Europy. — T. Ziemia, Estetyka poezyi. — Zonia bezpłatna uczytelka. — I. Lewickij, kajdeszawa simia. — A. Dodet, Fromont młodszy i Rissler starszy. — Dumky i dумы, Maria od Siona. — Biblioteka rusko-ukraińska. — Pyśma A. Mohilnickoho. — H. Hryhoriewicz, Tato na zaruczynach. — More i jeho czudesa, Denys. — K. Dickens, Dwa mista. — Zorja z r. 1885. — b) z darowizny: F. Hoffmann, Wenn Gott liebt, den züchtigt er. — A. Toroniskij, Ruska czytanka dla wyższoj gimnazyi. — Oteczestwennyj zbornik z r. 1858 i 1859. — Sprawa w seli Klekotyni. — Zołotaja kniżoczka dla ditej. — M. Wowczka, Narodnyi opowidania. — Małyi powistki dla młodziży, J. Korytko. — I. Szaraniewicz, Starodawnyj Hałycz. — W. Ilnicki, Starodawnyj Zwenihorod. i Starodawna Terebowla. — I. z Nykłowyc, Kazky. — W. Ilnicki, W. Pütz, Naczerk geografii i historii cz. I i III. — M. Caddell, Angelina die Ungetaufte. — W. H. Riehl, Burg Neideck. — H. Zathay, Uwagi nad P. Tadeuszem A. Mickiewicza.

W ciągu roku szkolnego 1886 przeczytało 200 uczniów książek polskich i ruskich 1198; a 142 uczniów 738 książek niemieckich.

3. Księgozbiór dla ubogich uczniów obejmuje obecnie 617 książek szkolnych używanych w tutejszem gimnazjum prócz wielu, które już wyszły z użytku szkolnego. Powiększył się zatem ten księgozbiór w r. s. 1886. o 39 książek, mianowicie kupiono książek 14, otrzymano w darze książek 25.

4. Gabinet fizyczny posiada obecnie 326 przyrządów, 62 przyborów do chemii i 35 narzędzi.

W tym roku zakupiono: Sferometer, studnię Herona, wodotrysk przerywany, przyrząd do prawa Mariotta dla mniejszych ciśnień, ciepłomierz dla maximum i minimum, gonio-meter według Carangeau, skioptikon, fotografie na szkle do skioptikonu.

5. Gabinet naturalny posiada obecnie 1205 okazów zoologicznych, 909 mineralogicznych, 853 botanicznych, 124 modeli krystalograficznych i 231 ilustracyj.

W tym roku zakupiono: model plastyczny gipsowy przecięcia głowy ludzkiej z krtanią i gardłem, model plastyczny oka 5 razy powiększonego i rozbieralnego (z miazgi papierowej), 6 wypchanych ptaków, 9 gadów w spirytusie, imitacye 24 drogich kamieni rżniętych, Atlas zoologiczny Bakowskiego i Łomnickiego.

6. Do nauki rysunków posiada zakład obecnie wzorów 1203, modeli 94, przyrządów 8, przyborów 64, książek 22. zeszytów 79.

W tym roku zakupiono: Hausera porządek filarowy dorycki, joński, atycko-joński i koryneki. — Watzek-Prix, 1 seria ornamentów płaskich z czasu odrodzenia. Biała tablica na bleitramie.

G. F u n d u s z e

na zakupienie zbiorów naukowych:

a) datki uczniów na zbiory naukowe	311 złr. — ct.
b) taxy wstępne wyniosły	176 „ 40 „
c) za duplikaty świadectw szkolnych	32 „ — „
razem	519 złr. 40 ct.

H. F u n d u s z e

na wsparcie ubogich uczniów:

1. Z fundacyi ś. p. Rozalii Jachniewiczówny, wynoszącej w nominalnej wartości kwotę 400 złr., a przeznaczonej na zakupno książek szkolnych dla biednych uczniów, użyto odsetek na zakupno i oprawę 10 książek szkolnych.

2. Na wsparcie ubogich uczniów bez różnicy wyznania wpłynęły w r. s. 1886. na ręce dyrekcyi następujące datki:

Od WP. Maurycego Lindenbauma	20	złr.	
" " Alexandra Schorra	5	"	
" " Wolfa Lindenbauma	4	"	
" " Mendla Samuelego	5	"	
" " Młodeckiej z domu Sozańskiej	5	"	20 ct.
" " Zygmunta Kunstmanna	1	"	
Od Szan. israel. Towarzystwa kredytowego w Drohobyczu	50	"	
Reszta ze składki uczniów na pogrzeb ucznia 3 klasy A. Halewskiego	4	"	2 ct.
Zostało z r. s. 1885. datków	1	"	18 "
razem było		95	złr. 40 ct.

Tę kwotę użyto:

- a) na uzupełnienie szkolnej opłaty dla 24 uczniów 60.—
- b) na jednorazowe zapomogi dla 13 uczniów 29.60

wydano więc razem 89.60

Pozostało na rok następujący 5 złr. 80 ct. w. a.

Wszystkim wyżej wymienionym Dobrodziejom składa dyrekcyja w imieniu ubogiej młodzieży szkolnej najszczerze podziękowanie.

3. Z datków wrzucanych do puszek przez Profesorów i uczniów po exhortach i po nauce religii mojżeszowej wpłynęło:

w I. półr. 13 złr. 25¹/₂ ct. w. a.

w II. półr. 11 złr. 58¹/₂ ct. w. a.

razem 24 złr. 84 ct. w. a.

Mianowicie wpłynęło w r. s. 1886:

a) z exhort polskich	15	złr.	—	ct.	w. a.
b) " ruskich	8	"	55	"	" " "
c) z lekcij religii mojżeszowej	1	"	29	"	" " "
razem		24	złr.	84	ct. w. a.

Z r. s. 1885 zostało 9 " 60 " " "

było więc razem 34 złr. 44 ct. w. a.

Datków tych użyto:

a) na zakupienie 4 ksiąg ek	6	złr.	5	ct.
b) na oprawę 27 książek	6	"	19	"
c) na zakupienie przyborów rysunkow.	2	"	40	"
d) na jednorazowe zapomogi	5	"	40	"

wydano razem 19 złr. 95 ct.

Zostaje na rok następny 14 złr. 49 ct. w. a.

4. Stypendya wynosiły w całym roku szkolnym 962 złr. 45 ct. w. a., a pobierało je 8 uczniów, mianowicie:

- a) z fundacyi ks. Sam. Głowińskiego po 157 złr. 50 ct. Czuczyński Alexander, uczeń klasy VIII, i Neuhoff Karol, uczeń klasy VII.
- b) Z fundacyi Andrzeja Żalchockiego, rocznie 115 złr. 50 ct. Lityński Bolesław, uczeń klasy VIII.
- c) z fundacyi familijnej Piotra Rostockiego, rocznie 200 złr. Balicki Mateusz, uczeń klasy VII.
- d) z fundacyi ks. Anny Ostrogskiej, rocznie 105 złr. Czajkowski Roman, uczeń klasy VI.
- e) z fundacyi ks. Em. Kossaka, rocznie 45 zł, 45 ct. Dućko Jan, uczeń klasy VI, a rocznie 31 złr. 50 ct. Maciurak Bazyli, uczeń klasy IV.
- f) z nadwyżek kar dochodowych, rocznie 150 złr. Kotowicz Teodor, uczeń klasy V.

I. Statystyka uczniów.

	W klasie									Razem
	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
1. Frekwencya w ogólności.										
a. <i>Publicznych</i> uczniów na początku roku szkol. 1886 było	39	39	52	42	45	22	25	20	15	299
b. Przyjęto w ciągu I. półroczu	1	—	—	—	—	—	1	—	—	2
c. Ustąpiło w ciągu I. półroczu	5	1	2	1	—	2	—	3	—	14
d. Pozostało przy końcu I. półr.	35	38	50	41	45	20	26	17	15	287
e. Przyjęto w ciągu II. półroczu	2	—	—	1	1	2	1	—	—	7
f. Ustąpiło w ciągu II. półroczu	5	9	6	5	3	1	4	5	3	41
g. Pozostało przy końcu II. półr.	32	29	44	37	43	21	23	12	12	253
h. <i>Prywatnych</i> uczniów było w I półr. r. 1886 . . .	—	—	—	1	1	—	1	—	—	3
i. <i>Prywatnych</i> uczniów było w II. półr. r. s. 1886 . .	1	—	—	1	1	—	—	1	—	4
2. Frekwencya przy końcu II. półroczu według miejsca pobytu rodziców.										
Z Drohobycza było uczniów . .	22	18	31	25	33	13	20	8	7	177
Z drohobyckiego powiatu . . .	8	9	9	8	8	5	3	2	5	57
Z samborskiego „ . . .	—	—	1	2	1	—	—	—	—	4
Z stryjskiego „ . . .	1	1	1	—	1	—	—	2	—	6
Z innych powiatów Galicyi . .	1	1	2	2	—	3	—	—	—	9
3. Frekwencya według wyznania relig. przy końcu II. półr.										
Rzym. kat. wyzn. uczniów . .	10	7	12	11	10	7	7	6	4	74
Grecko-kat. „ „ . . .	8	5	9	6	8	5	5	3	5	54
Ewangel. „ „ . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Mojżeszowego „ „ . . .	13	17	23	20	25	9	11	3	3	124

	W klasie									Razem
	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
4. Frekwencya według języka ojczystego, przy końcu II. półr.										
Polski język za ojezysty uznało	23	24	35	29	34	16	18	9	8	196
Ruski	8	5	9	6	8	5	5	3	4	53
Niemiecki język za „ „ „	1	—	—	2	1	—	—	—	—	4
5. Frekwencya na przedmioty względnie obowiązkowe przy końcu II. półrocza.										
Na naukę jęz. rusk. uczęszczało	8	6	13	10	8	6	7	5	4	67
6. Frekwencya na przedmioty nadobowiązkowe przy końcu II. półrocza.										
a. Na naukę jęz. francuskiego	—	—	9	5	13	—	10	—	—	37
b. „ „ hist. kraju rodzin.	—	—	—	37	43	—	23	12	—	115
c. „ „ rysunków geom.	—	—	9	12	8	2	2	—	—	33
d. „ „ kaligrafii	20	17	18	8	9	—	—	—	—	72
e. „ „ gimnastyki	23	19	23	20	12	8	6	5	2	118
f. „ „ śpiewu	11	11	3	4	3	5	2	7	3	49
7. Examin poprawczy na początku r. s. 1886.										
Zdało uczniów publicznych	4	7	8	6	5	7	5	2	—	44
Nie zdało examinu	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2
8. Wypadek klasyfikacyi za II. półr. 1886.										
Celujący stopień otrzymało	1	1	—	3	4	1	2	—	2	14
Pierwszy „ „	20	16	29	22	23	13	12	9	9	153
Drugi „ „	3	6	5	5	3	1	4	2	1	30
Trzeci „ „	—	1	1	2	2	—	1	—	—	7
Do popraw. exam. przeznaczono	8	5	9	5	10	6	4	1	—	48
Nie klasyfikowano	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
9. Wiek uczniów przy końcu roku szkolnego 1886.										
10 lat miało	2	4	—	—	—	—	—	—	—	6
11 „ „	8	3	—	—	—	—	—	—	—	11
12 „ „	9	8	8	2	—	—	—	—	—	27
13 „ „	6	3	12	5	1	—	—	—	—	27
14 „ „	3	8	8	8	4	—	—	—	—	31
15 „ „	1	2	10	7	8	—	2	—	—	30
16 „ „	1	—	4	3	10	8	1	—	—	27
17 „ „	2	—	1	8	11	5	6	1	—	34
18 „ „	—	1	—	2	6	5	7	2	3	26
19 „ „	—	—	1	1	2	1	4	6	3	18
20 „ „	—	—	—	1	—	2	3	1	3	10
21 „ „	—	—	—	—	1	—	—	1	3	5
22 „ „	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
10. Opłata szkolna w I. półr.										
Płaciło całą opłatę szkolną	35	39	25	26	27	11	16	12	6	197
Uwolnionych od całej opłaty	—	—	25	15	20	9	10	5	9	93
W II. półroczu.										
Płaciło całą opłatę szkolną	18	22	29	25	25	13	16	6	7	161
Uwolnionych od całej opłaty	15	7	15	13	19	8	7	6	5	95

Opłata szkolna w całym r. szkoln. 1886 wynosiła razem 3754 złr. w. a.

Co do stanu rodziców było między uczniami przy końcu II. półr.

Synów urzędników publicznych	25
„ „ prywatnych	9
„ właścicieli większych posiadłości i dzierżawców	7
„ księży grec. kat.	18
„ lekarzy, adwokatów	4
„ właścicieli realności	11
„ nauczycieli ludowych	5
„ kapitalistów, przemysłowców i kupców większych	28
„ rzemieślników, przemysłowców i kupców mniejszych	95
„ włościan	16
„ sług publicznych i prywatnych	21
„ sierót	14

K. Examin dojrzałości.

Do examinu zgłosiło się 11 publicznych abiturientów.

Zagadnienia do piśmiennego examinu dojrzałości były następujące:

1) z języka polskiego: Co zawdzięcza cywilizacya europejska starożytnym Grekom i Rzymianom?

2) z języka ruskiego: Дунай и его значение для Австрийско-Угорской Монархiи?

3) z języka niemieckiego: Maria Stuart in Schillers Drama und in demjenigen von Julius Słowacki (eine Parallele).

4) z języka łacińskiego na polski: M. Tulli Ciceronis Tuscul. disp. lib. I. cap. 22. §. 50—52 od słów: Sed plurimi contra,... do słów: praeceptum tributum deo.

5) z języka polskiego na łaciński: Wypisy polskie dla klas niższych c. k. szkół gimnazjalnych tom II. wyd. 4 str. 112. i następ. od słów: „Aby przekonać . . . do słów: przypłacali życiem.“

6) z języka greckiego: Demosthen. Περὶ τῶν ἐν Χερσόνησσιν §. 13 do §. 18. t. j. od słów: μή τοις ἀγορεύει... do słów ἐγγυητής ἐστι τοῦτον.

7) z matematyki: a) Dane jest położenie dwóch prostych przez równania $\frac{x-1}{3} - \frac{y+1}{2} = x+1$, $\frac{x}{-2} + \frac{y}{3} = 1$.

Wyznaczyć równania linii, które do owych danych są prostopadłe i przechodzą przez dany punkt: $x=6$, $y=2$, oraz wyznaczyć pochylenie tych prostopadłych względem siebie.

b) Jaką kwotę należy płać do kasy oszczędności na początku każdego półrocza przez lat 30, aby po upływie tego

czasu zapewnić sobie półroczną rentę 3000 złr., wypłacaną z końcem każdego półrocza przez lat 10. Procent składany tak od wnoszonych premij jako też od wypłacanych rent wynosi 4⁰/₀ przy półrocznej kapitalizacji.

c) Rozwiązać trójkąt równoramienny, w którym suma z obu wysokości $wa + wb = 2m$, kąt przypośtawny $\beta = 67^{\circ} 30'$.

Ustny examin odbył się pod przewodnictwem c. k. inspektora szkół średnich Wgo Edwarda Hückla w dniach 8., 9. i 10 lipca 1886. — Wszyscy abiturjenci uznani zostali za dojrzałych.

Świadectwo dojrzałości z odznaczeniem otrzymał Czuczynski Aleksander. Świadectwo dojrzałości otrzymali: Batkowski Stanisław, Blumenblatt Izidor, Fiala Władysław, Jesyp Alexy, Lityński Bolesław, Mrozowski Hipolit, Segal Abraham, Skobielski Józef Weingarten Abraham, Woszczyński Julian.

Z powyższych abiturjentów ukończyło 6 całe gimnazjum w 8 latach, 5 zaś w 9 latach; — zamierza się udać 3 na wydział teologiczny, 5 na wydział prawniczy, 1 na wydział medycyny, 2 na wydział filozoficzny.

L. Kronika zakładu.

I. Zmiany w gronie nauczycielskiem.

1. Reskryptem z d. 7. września 1885. l. 10479. przeniosła Wys. c. k. Rada szk. kraj. zastępcę nauczyciela Michała Wagilewicza z gimnazjum tutejszego do średniej szkoły w Jarosławiu.

2. D. 22. kwietnia 1886. zmarł nagłą śmiercią Władysław Dadej, nauczyciel zdolny i sumienny, kolega wielce życzliwy i uprzejmy, pozostawiając po sobie szczery żal u młodzieży i w całym gronie nauczycielskiem.

3. Reskryptem z d. 28. kwietnia 1886. l. 202. przeniosło Wys. Prezydium c. k. Rady szk. kraj. examinowanego zastępcę nauczyciela Antoniego Janika z gimnazjum stryjskiego do tutejszego. Rzeczony zastępca nauczyciela objął godziny po ś. p. Dadeju.

II. Rok szkolny 1886. rozpoczął się d. 1. września 1886. uroczystym nabożeństwem, odprawionym w kościele parafialnym dla uczniów obydwóch obrządków katolickich.

W pierwszych trzech dniach września odbył się examin wstępny z uczniami do I. klasy po raz pierwszy zapisanymi. Na 69 uczniów nowych zostało 11 przy examinie wstępnym reprobowanych, przyjętych zaś do klasy I. zostało 58 nowych uczniów a 21 repetentów. W ogóle przyjęto w tym roku szkolnym

309 uczniów publicznych i 2 prywatnych; w porównaniu z r. s. 1885. o 2 uczniów publicznych więcej.

W dniu 4. października 1885. jako w dnie Imienin Najj. Pana brała młodzież gimnazjalna wraz z gronem nauczycielskim po wysłuchaniu odpowiednich exhort udział w uroczystych nabożeństwach, na Jego intencją odprawionych.

Również brała młodzież gimnazjalna udział w nabożeństwach żałobnych, dnia 3. maja 1886. za spokój duszy Najj. Cesarzowej Maryi Anny, a d. 7. lipca 1886. za spokój duszy Najj. Cesarza Ferdynanda I. przez urzędy parafialne urządzonych.

W dniu 19 listopada 1885. wysłuchiwała młodzież gimnazjalna wraz z gronem nauczycielskim mszy św. odprowadzonej na intencją Najj. Cesarzowej Elżbiety, jako w dniu Jój Imienin.

Do spowiedzi i do komunii św. przystępowała młodzież gimnazjalna 3 razy w r. s. 1886.

Pierwsze półrocze zakończono 30 stycznia 1886, drugie rozpoczęto 3 lutego.

Rok szkolny zakończono 15 lipca 1886. dziękczynnem nabożeństwem w cerkwi parafialnej i rozdaniem świadectw szkolnych.

Przez śmierć postradał zakład w tym roku:

Władysława Dadeja nauczyciela gimnazjalnego
i 3 uczniów, mianowicie:
Bringsa Józefa z kl. I a,
Chomiaka Wojciecha z kl. III.
Hićkiewicza Władysława z kl. VIII.

M Wazniejsze rozporządzenia.

Wysoka c. k. Rada szk. kr. zaliczyła w poczet książek dozwolonych do użytku szkolnego lub poleciła do bibliotek następujące książki:

1. Wypisy niemieckie na kl. 3. szkół średnich, przez E. Hamerskiego, wydanie 3., rozp. z d. 18 sierpnia 1885. l. 9.221.
2. Gramatykę języka greckiego J. Curtiusa, opracowaną przez T. Sternala i Z. Samolewicza, wyd. 3.
3. Ćwiczenia greckie K. Schenkla, opracowane przez dr. Z. Samolewicza, wyd. 4.
4. Livii ab urbe condita librorum partes selectae; iterum edidis Grysar.
5. P. Ovidii Nasonis carmina selecta, edidit Grysar.
6. Herodoti de bello persico librorum epitome; edidit A. Wilhelm.

7. Arytmetyka i Algebra dla klas wyższych gimn. i realnych Dr. Fr. Mocnika, przekład J. Bodyńskiego.
8. Geometrya dla klas wyższych szkół średnich Dr. Fr. Mocnika, przekład dr. F. Staneckiego, wyd. 2. — (Od Nr. 2. do Nr. 8. rozp. z d. 23. sierpnia 1885. l. 9771).
9. Deutsches Lehr- und Lesebuch für die Oberclassen höherer Schulen von G. Harvot, erster Band, zweite Auflage, rozp. z d. 3. października 1885. l. 10.925.
10. Etykę katolicką dr. K. Martina w przekładzie ks. dr. Ł. Soleckiego, wyd. 2.; rozp. z d. 3. paździer. 1885. l. 11.207.
11. Uczeńbnyk chrystyańsko-katolyckoi etyki piśla dr. A. Wapplera, perełożyw B. Piurko; rozp. z d. 4. września 1885. l. 10.084.
12. Rys geograficzno-statystyczny złoczowskiego okręgu szkolnego przez Br. Sokalskiego; rozp. z d. 21. listopada 1885. l. 14.300.
13. Atlas przyrodniczo - geograficzny, ułożony przez dr. O. Schneidera, zastósowany pizez A. Ślósarskiego: rozp. z d. 14. lutego 1886. l. 1.740.
14. Krótki opis geograficzny austr. węg. monarchii, do użytku szkół średnich, przez dr. J. Szaraniewicza, wyd. 3.; rozp. z d. 15. lutego 1886. l. 1.647.
15. Dr. A. Gindelego. Dzieje powszechne dla wyższych klas szkół średnich, przeł. M. Markiewicz, wyd. 2. rozp. z d. 27. lutego 1886. l. 9.517.
16. Krótki rys geografii i historyi powszechnój dla niższych klas szkół średnich, przez dr. K. Benoniego — rozp. z d. 28. lutego 1886. l. 2.243.
17. Katechizm religii chrześc. katol. dr. J. Schustera przeł. ks. J. Zieliński, wyd. 3.; rozp. z d. 21. marca 1886. l. 3.195.
18. Systematyczny przegląd ssawców. nakład Jańskiego w Taborze, rozp. z d. 14. marca 1886, l. 14.942.
19. Mitologia Greków i Rzymian dla młodzieży, przez dr. A. Zippera; rozp. z d. 5. kwietnia 1886. l. 3.550.
20. Czytanka ruska Em. Partyckiego dla III. i IV. klasy, rozp. z d. 24. maja 1886. l. 6.126.

Wys. c. k. Rada szk. kr. z d. 15 września 1885. l. 10.948. ogłasza okólnik c. k. Ministerstwa W. i O. z zakazem używania kratkowanych zeszytów.

Wys. c. k. Rada szk. kr. z d. 5 września 1885. ogłasza, iż P. Minister W. i O. zabronił dołączać do książek szkolnych jakiegokolwiek anonsy.

Wys. c. k. Rada szk. kr. z d. 14. grudnia 1885. l. 15.294 ogłasza reskrypt P. Ministra wyznań i oświaty, że dzień 19.

listopada jako dzień imienin Najj. Pani ma być odtąd wolny od nauki szkolnej.

Wys. c. k. Rada szk. kr. z d. 6. stycznia 1886. l. 15.897 ogłasza rozporządzenie P. Ministra W. i O., znoszące termin zimowy examinu dojrzałości i zezwalający na powtórne poddawanie się examinowi dojrzałości tylko po upływie całego roku szkolnego.

Wys. c. k. Rada szk. kr. z d. 21. marca 1886. l. 5438. ogłasza rozp. P. Ministra W. i O., iż ze skali obyczajów ma być usunięta nota „wzorowa“, a ze skali postępu nota „znakomity.“

Wys. c. k. Rada szk. kr. z d. 28. stycznia 1886. l. 15.988. ogłasza rozp. P. Ministra W. i O. co do przeprowadzenia ścisłej rewizyi książek znajdujących się w bibliotekach szkolnych dla młodzieży.

Wys. c. k. Rada szk. kr. z d. 3. maja 1886. l. 5.706. ogłasza rozp. P. Ministra W. i O., że examina wstępne upoważniają jedynie do uczęszczania do tego gimnazjum, w którym zostały złożone, a nie mogą służyć do innych celów, i że z takich examinów nie wydaje się żadnego świadectwa, lecz spisuje się tylko protokół.

Wys. c. k. Rada szk. kr. z d. 1. maja 1886. l. 15.989. ogłasza rozp. P. Ministra W. i O., dopuszczające tylko w razie koniecznej potrzeby zmianę używanych dotąd książek szkolnych, i polecające nauczycielom wymagać od uczniów jedynie niezbędnych do nauki książek.

Wys. c. k. Rada szk. kr. z d. 3. maja 1886. l. 5.803 zarządza w myśl rozp. P. Ministra W. i O. odbywanie examinów wstępnych do I. klasy w dwóch terminach t. j. z końcem upływającego i na początku nowego roku szkolnego; przewiduje d. 1., 2. i ewentualnie 3. września na examina poprawcze i examina wstępne, i każe rozpoczynać nowy rok szkolny na bożeństwo w d. 3 września.

Wys. c. k. Rada szk. kr. z d. 26. czerwca 1886. l. 8.224. ogłasza rozporządzenie P. Ministra W. i O. co do zaniechania lokowania uczniów przy klasyfikacyi.

N. Klasyfikacya uczniów

za II. półrocze 1886.

KLASA I. A.

Stopień pierwszy:

Stopień celujący:

Denysiewicz Marian

Głęb Jan.

Felsen Jakób

Feniak Michał
Gelehrter Albert
Gliński Kazimierz
Gottlieb Michał
Hoszowski Ignacy
Kotowicz Adam
Kozak Karol
Kuhmaerker Hersz
Kusznir Stefan
Przestaszewski Antoni
Rozenberg Dawid
Rozenwiesen Salomon
Schwarz Jan
Sobolski Karol
Stanffer Adolf
Tune Abraham
Wityk Szymon
Wittemberski Aureli.

Do poprawczego egzaminu prze-
znaczono uczniów . . . 8
Drugi stopień otrzymało . . . 3
Trzeci stopień 0

KLASA I. B.

Stopień celujący:

Aberbach Mechel.

Stopień pierwszy:

Auslaender Selig
Baumgarten Mordche
Bernfeld Natan
Boelke Emil
Chimiczewski Ludwik
Gottlieb Szaje
Ilnicki Seweryn
Kleinberg Zygmunt
Liebermann Feiweł
Lipczic Benjamin
Lisowski Karol
Lubinger Meilech
Oleksyn Włodzimierz
Pichna Stanisław
Rudawski Miron
Schneider Józef

Schollenberger Jan
Schreier Abraham
Siokało Julian
Weingarten Chaim
Weingarten Szapse.

Do poprawczego egzaminu prze-
znaczono uczniów . . . 5
Drugi stopień otrzymało . . . 6
Trzeci stopień 1

KLASA II.

Stopień pierwszy:

Arnold Chaim
Bałabuch Jan
Brzeziński Adam
Frey Izrael
Friedman Mojżesz
Grodzki Zdzisław
Hutowicz Dymitr
Jaworski Julian
Karp Mojżesz
Knecht Chune
Kobierski Władysław
Kontes Eliakim
Kornhaber Samuel
Liebermann Samuel
Liss Izaak
Łobos Wiktor
Maurer Jakób
Mosiak Mikołaj
Niemców Adolf
Ornstein Izrael
Popiel Michał
Rappaport Abraham
Ratański Bazyli
Sternbach Dawid
Strzetelski Jerzy
Strzetelski Kazimierz
Swaryczewski Józef

Do egzaminu poprawczego prze-
znaczono uczniów . . . 9
Drugi stopień otrzymało . . . 5
Trzeci stopień 1

KLASA III.

Stopień celujący:

Loewenkopf Izaak
Kobryn Teodor
Wiesenberg Wolf.

Stopień pierwszy:

Aszkanazy Nuchim
Blauer Leon
Blumenfeld Leon
Czajkowski Jan
Dudycz Jan
Feuereissel Kazimierz
Friedberg Wilhelm
Gottlieb Majer
Hodobod Alfred
Janicki Eligiusz
Kochnikiewicz Eugeniusz
Korpak Jakób
Kowalczyń Jan
Liebermann Arnold
Liebermann Nuta
Ozimkiewicz Stanisław
Rappaport Józef
Rappaport Mojżesz
Reis Szulem
Rozenzweig Schmil
Schechner Mechel
Wolski Józef

Do poprawczego egzaminu prze-

znaczono uczniów . . . 5

Stopień drugi otrzymało . . . 5

Stopień trzeci 2

KLASA IV.

Stopień celujący:

Brings Joel
Gawenda Stanisław
Händel Anszel
Lauterbach Tewel.

Stopień pierwszy:

Bergwerk Tewel
Dziczka Jan
Halpern Nuta

Händel Abraham

Händel Henik

Himmel Józef

Horowitz Mojżesz

Illicki Włodzimierz

Iwaniw Antoni

Kornhaber Emanuel

Krajowski Szymon

Kwaśniewski Marceł

Lauterbach Jakób

Liebermann Józef

Lustig Hermann

Maciurak Bazyli

Matkowski Jan

Reich Ignacy

Sanocki Jan

Soleczak Franciszek

Sternbach Abraham, starszy

Schneider Samuel

Wiesenberg Chaskel.

Do egzaminu poprawczego prze-
znaczono uczniów . . . 10

Stopień drugi otrzymało . . . 3

Stopień trzeci otrzymało . . . 2

KLASA V

Stopień celujący:

Kopacz Jan.

Stopień pierwszy:

Batiuk Mikołaj

Baumgarten Jakób

Borowy Michał

Friedberg Jan

Jestyp Włodzimierz

Kotowicz Teodor

Lindenbaum Izajasz

Rozwadowski Roman Eugeniusz

Rubin Hersz

Rudawski Włodzimierz

Spitzmann Leib

Sussmann Feiwuś

Żupnik Michał

Do egzaminu poprawczego prze-	Knecht Leon
znaczono uczniów . . . 6	Lachowicz Franciszek
Stopień drugi otrzymało . . 1	Lewkowicz Mikołaj
Stopień trzeci otrzymało . . 0	Lindenbaum Baruch
KLASA VI.	Neuhoff Karol
<i>Stopień celujący:</i>	Pohorecki Włodzimierz
Czajkowski Roman	Zajączek Franciszek.
Reiter Abraham.	Do poprawczego egzaminu prze-
<i>Stopień pierwszy:</i>	znaczono uczniów . . . 1
Allerhand Michał	Stopień drugi otrzymało . . 2
Bühn Józef	Stopień trzeci otrzymało . . 0
Goldberg Efroim	
Górka Ignacy	
Nord Marek	KLASA VIII.
Oberlaender Salomon	<i>Stopień celujący:</i>
Reiter Eisig	Czuczynski Aleksander
Ruhrberg Zygmunt	Blumenblatt Izidor.
Stanowicz Eliaz	
Sternbach Dawid	<i>Stopień pierwszy:</i>
Wiesenberg Jonasz	Batkowski Stanisław
Wolski Floryan.	Segal Abraham
Do egzaminu poprawczego prze-	Jesyp Aleksy
znaczono uczniów . . . 4	Mrozowski Hipolit
Stopień drugi otrzymało . . 4	Weingarten Abraham
Stopień trzeci otrzymało . . 1	Lityński Bolesław
KLASA VII.	Fiała Władysław
<i>Stopień pierwszy:</i>	Woszczyński Julian
Balicki Mateusz	Skobielski Józef.
Herszdörfer Dawid	Stopień drugi otrzymał 1 uczeń.

O. Ogłoszenie

dotyczące przyszłego roku szkolnego.

Wpisy uczniów na rok szkolny 1886., odbędą się dnia 29. 30. i 31. sierpnia w kancelaryi gimnazyalnej od 8—12. przed i od 3—5. po południu. Późniejsze zgłaszania się nie będą podług okoliczności uwzględniane.

Każdy uczeń obowiązany jest przynieść do wpisu należyte wypełnione nacyonale, świadectwo z ostatniego półroczu i datek na bibliotekę w kwocie 1 złr.; oprócz tego każdy nowo wstępujący do zakładu metrykę chrztu lub urodzenia i takse wstępną w kwocie 2 złr. 10 ct. Wszyscy uczniowie wstępujący do I. klasy muszą się poddać examiniowi wstępnemu, który się 15. i 16. lipca i 1. i 2. września z religii, języka polskiego, niemieckiego i arytmetyki, podług wymagań w IV. klasie szkoły ludowej stawianych odbędzie; — poczem dopiero ostateczne przyjęcie do zakładu nastąpi. W razie niezłożenia examinu wstępnego zostaną taksa wstępna i datek na bibliotekę zwrócone.

Uczniowie przechodzący z innych zakładów do klas wyższych, winni

прзнысеіе швідаетво з остатнього півроца опатрзоне уволніеніем з закладу, в котрым остатне півроце прзепедзїлї.

Рок шкільны 1886 розпочне ся дня 3 wrześня wezwаніем św. Духа в кошеіе парашальным о 8. годзїне рано. В днях 1. і 2. wrześня одбедз ся examina поправче зє wszытскїх клас.

Оплата шкільна wynосї за кажде півроце 15 злр. і повинна быі в пїерwшых шеіеіу тыгоднїах каждего півроца зложона. О постєпах і захованїу сїє учнїіу могоу родзїе в недзїелі мїедзы годзїна 10. а 12. засїєгнзє wїадомосіе в канцеларыі gymnazyalnej; родзїіу замїєсцєwых zawїаданїа сїє пїсїменнїе о злєм захованїу сїє lub непомыслных постєпах учнїіу.

Учеіе чєаєу учєсзозає на науке ктєрегоколькєх з прздмїіу надобовїазковых wїнїє wykazaz ся przyzwolenїем родzїіу lub іх zastєpіу, а przyjęty на науке obowїazany jest учєсзєzaz на lekcyє regularnїє і oddawaz ся jej z належытз пїлносїа. — Оpuszczaz лекcyj і zanїєdbywaz ся в прздмїіе wплыва niekorzystnїє на ogііlnz cenzurę z pїлносїі.

Обвѣщеніе дотичаєе будучого шкѣльного року.

Wїнїє учнїїкѣу на будучїй шкѣльный рѣкъ wііdbудутся дня 29. 30. и 31. Серпня, в канцеларїи gymnaz. wііdzь 8—12. передь и wііdzь 3—5. по полудни. Pіізвїїшыї згłoszєнїа, піісля обстанѣу, не будуть уважїивнїє.

Кождїй учнїїкъ повиненъ до wїнїєу примєстї натєжито wїнодїєнє націоналє, свѣдоцтво зъ послѣднього півроча и датокъ на бїблїіеку в квотѣ 1 злр.; кромѣ того, кождїй нововступаючіу до закладу, метрїку крєшенїа або уроджєнїа и такеу вступїу в квотѣ 2 злр. 10 кр. Wсѣ учнїїкї, до I. класєу вступаючії, должнї пііддати ся єспїтовї вступному, котерый в дняхъ 15. и 16. лїпця и 1. и 2. Верєснїа зъ рєлїгїї, язїка польского, нїмєцкого и аритметїкї, піісля wїматань в IV. класѣ шкѣлї народнїхъ ставлїннїхъ, wііdbудєсїа—почѣмъ ажъ остаточное прїїнїятїє до закладу наступїтї. Вь случаїу необєтанїа при єспїтѣ вступнѣмъ, такеа вступїна и датокъ на бїблїіеку звєрнутєя.

Учнїїкї прїїходячіи зъ нїшїхъ закладѣу до класѣ wїсшїхъ должнї прїїєстї свѣдоцтво зъ послѣднього півроча, заосмотрєнє увіільнєнїємъ зъ закладу, вь котрѣмъ послѣднїє піврочє перевєлї.

Рѣкъ шкѣльный 1886 розпіічнє ся дня 3. Верєснїа wозванїємъ св. Духа в лат. костєлѣ парашальнѣмъ о 8. годїнї рано. Вь дняхъ 1. и 2. Верєснїа по полудни wііdbудуть ся єспїтї поправчіи зъ wсѣхъ класѣ.

Оплата шкѣльна wывосїтъ за кожде піврочє 15 злр. и повинна бутї вь пїєрвїхъ шєстїіхъ тїїжнїхъ кождего півроча зложена.

О поступанїхъ и захованїу учнїїкѣу могоутъ роднїчї вь недѣлю мєжы 10. а 12. годїино засїєгати wїідомосіє вь дїєрєкціи gymnazїальной; роднїчєй замѣтєцєwїхъ завѣдомлїєсїа о злємъ захованїу або о некорїєстнѣмъ поступѣ учнїїкѣу пїємєннѣ.

Учнїїкъ хотзїчїй братї удѣлъ вь которѣмбудъ зъ прздмїіу надобовїазковїхъ повиненъ wykazaz ся прїїзволєнїємъ роднїчєй або іхъ zastупнїкѣу а прїїнїятїи на науку, обовїазанїї посѣщати лекцїї прзавїлнїю и занїєматї ся прздмїіомъ прїїлїжнѣ. Опусчззє лекцїї и занєdбованїє прздмїіа, wплывззє некорїєстнѣ на загальну цєнзуру зъ пїлнїносіи

Drohobycz, dnia 15. lipca 1886

Wojciech Biesiadzki,
dyrektor gymnazjum.